

సమీక్ష

భూతము సాంస్కృతిక పక్షపత్తిక
సంపాదక: ఎ.బి.ఎస్. బి.ఎస్. సీతారామశాస్త్రి.

సంపుట 4

16 / 1951

సంపుట 4

— ఈ కవిత్వ పరిషత్ —

1) చేమకూర కవితా చమత్కృతి.	8) 'తిమిరంతో సమరం'
2) పెద్దనార్యుని ఆంధ్ర కవితా
పితామహత్వము.	9) మందార మకరంద మాధుర్యము.
3) రతి మన్మథ సంవాదము.	10) గ్రంథసమాలోచన
1. మినీకవితా విప్లవం.
4) ఆంధ్రకవులు - అభ్యవహార పద్ధతులు.	2. కళాతపస్వి,
5) 'సంధ్య' నవల - ఒక పరిశీలన.	11) పోతన (పద్య)
6) శక్తిభద్రుని నీతి.	12) నామినేషను (సంపా)
7) తెలుగువారు - ఒరియా భాషా నేప.	13) ఈపక్షంలో.

1—3—81 సంచికలో భ్రమరగీతములు, తుమ్మలవారి రాష్ట్ర గాన రామణీయకము, నలదోర్త్యము - తులనాత్మక పరిశీలన, సులోచన, నాటకాల్లో వాస్తవికతావాదం మొదలగునవి ఉంటాయి.

చందా :

సంవత్సరమునకు రు. 12—00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు. 6—50.

పరిపత్తి 60 పై

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

సంపుటము 4

రాజమహేంద్రవరము 16-2-1981

సంచిక 1

చే మ కూ ర క వి తా చ మ త్కృ తి

— శ్రీ ఎ. క్రిష్ణప్ప, ఎం. ఏ., బి. ఎస్.సి

అభినవ భోజరాజ విరుదాంకితుడైన
ఋషునాథ నాయకుని ఆస్థాన కవి పుంగవు
లలో ప్రథమస్థానము నాక్రమించినవాడు
చేమకూర వేంకటకవి. సారంగధర చరి
త్రము, విజయవిలాసము ఈతని రచనలు
విజయ విలాసములో చేమకూర కవితా
చమత్కృతిని గూర్చి వివరించడమే
వ్యాసము ముఖ్యోద్దేశము. ముద్దుగాలుకు
తిగా, ముచ్చటగా మూడాశ్వాసాలతో
ముగించబడింది ఈ ప్రబంధము. దక్షి
శాంధ్రసాహిత్యముపై ఒక విమర్శ
జన్మది వ్యాకరణ బద్ధముకాని భాష,
మోహ శృంగార ప్రాధాన్యము, అను
కరణ విధానము అను మూడు అపవాద
ములు గలవు కాని చేమకూర వేంకటకవి
యీ అపవాదముల కవకాశ మియ్యక
విజయ విలాసమును విశిష్టమైన కావ్య
ముగా రచించెను

చేమకూర వేంకటకవి తన కవిత్య
ప్రశంసను గూర్చి రఘునాథరాయ
లన్నట్లు విజయవిలాస కావ్యారంభములో
క్రింది పద్యములలో పేర్కొనెను.

'వాసించు కవిత చెప్పిన

వీరవో వాకట, భక్తి విశ్వాసంబుల్

నీ సామ్యులు, సామాన్యడ
వే నూర్యవరప్రసాది విజ్ఞగ మెఱుగన్'
(1-49)

'ప్రతి పద్యమునందు జను
త్కృతి గలుగం జెప్ప నేర్తు, నెల్లడ
బెళుకా
కృతి వింటి మపారముగా
కీతిలో నీ మార్గ మెవరికిన్ రాదునుమి'
(1-50)

సామాన్యముగా కవులు తమకావ్యము
లలో కొన్నిచోట్ల మాత్రమే చమత్కా
రముగా చెప్పెదరు. కాని చేమకూర వేం
కటకవి ప్రతి పద్యమునందు చమత్కార
ముండునట్లు రచించెను ఈ ప్రశంస రఘు
నాథరాయలు వాస్తవముగా అన్నదో,
తానే వ్రాసికొన్నాడో తెలియదుగాని,
విజయ విలాస కావ్య పరికోధకులకు
మాత్రము పై ప్రశంస అత్యుక్తి కాదని
పించును చేమకూర వేంకటకవి రఘు
నాథరాయలను మెప్పించుటకు రఘు
నాథరాయల కావ్యములలో గానవచ్చు
రసపుష్టి, స్వభావ వర్ణనలు, కథను నడి
పించు నేర్పు, శబ్దార్థ భావములలో
చమత్కారము, ప్రసన్న కవిత్యము
మొదలైన గుణాలను విజయ విలాసము
నందు పొందుపరచెను.

చేమకూర కవి చిన్నయిత్యత్తమున
గొని పెంచి మూడాశ్వాముల శృ
ంగార ప్రబంధముగా తీర్చిదిద్దెను. అర
సుడు బ్రాహ్మణుని గోవును రక్షించుటకు
విల్లంబుల కొరకు ద్రౌపదీ ధర్మజాల
గృహమున ఉండగా ప్రవేశించుట
తత్పరిహారము మొదటి ఏర్పాటు
ప్రకారము ఒక ఏడాది అర్జునుడు భూ
ప్రదక్షిణమునకు బయలుదేరుట, ఉల్లాచి
చిత్రాంగద, సుభద్రలతో విజయు
విలాసములు, నిందలి యిత్యత్తము. చేమ
కూర కవి విజయ విలాసములను శృంగార
భరితముగ అతి రమణీయముగ వర్ణించెను

చేమకూర కవి రఘునాథరాయల
కావ్యనాయకుడైన విజయునిగా తలం
రచన సాగించినట్లు క్రింది పద్యవ
చన ఊహింపవచ్చును. విజయ వీరత్వ
మును గూర్చి వ్రాయుచు

'పాట జూచినఁ బరసేన పాటఁ జూచ
వింటి కొరగిన రిపురాజి వింటి కొరగు
వేయునేటికి నలపాండవేయు సాటి
వీరు డిల వేడు, ప్రతి రఘువీరు డొకడె
(1-94)

అని చెప్పెను. విజయునితో సమా
మైనప్రతిగా రఘురాముని పేర్కొనెను

రఘునాథరాయలు మాత్రమే అన్నది ధ్వని. అట్లే ఉలూచి శృంగార పురుషుడను కా ననిన అర్జునునితో నిట్లనెను.

‘నిను గీతి సాహితీ మో హన వాణులు సెవులు వట్టి యాడింపంగా గని యుండి, కాముక్షడ గా నని’ పల్కిన నాకు నచ్చి కానె నృపాలా! (1-551)

రఘునాథరాయలు సంగీత సాహిత్యములు బాగుగ ఎఱింగినవాడని అవి ఆడించినట్లు ఆడినవాడన్నది ధ్వని.

చేమకూరకవి తన విజయవిలాస కావ్యకన్యకామ రఘునాథరాయల కిచ్చుటకు ఎన్నుకొనెను అర్జునుని గాంచిన చిత్రాంగద తండ్రి యిట్లు తలంచెను.

‘చక్కదనంబు రూపున బొ సంగులై కాదు, గుణంబులందునన్ జక్కదనంబు గల్గునెల జాణ, జగంబున నీడులేని నా చక్కని కూతునుం దొలయఁ జాలిన వా డిత డల్లుడైనగా మిక్కిలి కీర్తిగల్గు’ నని మెచ్చు మనవత్తున రాజు సారెకున్ (1-228)

పైపద్యము వలన చేమకూరకవితన కావ్యకన్యక రూపును, గుణమును మెచ్చుటంటూ తన కావ్యమును జగంబున నీడులేని దానినిగా భావించి, రఘునాథరాయలకు కృతి నొసంగిన మిక్కిలి కీర్తికలుగు నని భావించినట్లు హింపవచ్చును చేమకూర కవి కావ్యారంభములో ‘పరిగ్రహింపుమయ్యా రఘునాథ భూపరిసి కాగ్రణి మామక కావ్యకన్యకన్’ అనెను.

చేమకూరకవి విజయ విలాసమునందు శృంగారరసమును పోషించెను ప్రారంభములో కావ్యప్రధాన నాయకయైన సుభద్రను గూర్చిన అం గాంగవర్ణనము గరుని

చేత చమత్కారముగ చెప్పించి అర్జునునకు సుభద్రపై ప్రేమ పెరుగునట్లుచేసెను. ఉలూచి నాగకన్య తాను విజయుని వలచినది, చిత్రాంగద మర్త్యకన్య, విజయునిచే వలపింపబడినది, సుభద్రా విజయులు ఒకరి నొకరు వలచినవారు. ఒక నాయకుడు మూడువిధముల నాయకతన వివాహమాడిన ‘విజయ విలాసములు’ చేమకూరకవి వర్ణించెను చేమకూరకవి పడతివలచి వర్ణించిన శృంగార మొకరితిగ, మగవాడు వరించిన మగువతో శృంగారమును మరొకరితిగ, మగువ - మగవాడు నిరువురు ఒకరినొకరు ప్రేమించినప్పటి శృంగారమును తేరొకరితిగ వర్ణించెను.

చేమకూర కవి విజయవిలాసకావ్యమునందు సహజ వర్ణనముల కెక్కువప్రాధాన్యమునిచ్చెను వివాహము జరుగునప్పుడు కలసిన అమృలక్కలు ఒకరినొకరు వారి వారి వావి వరుసలను గూర్చి చర్చించుటయు సహజము అర్జునుని వివాహము సుభద్రతో జరుగునప్పుడు శచీదేవి దేవకీదేవితో నిట్లనెను

‘వీయపురావైతిగద వే యిపు డత్తపు తొంటివావి, నో తోయజ నేత్రుగాంచిన వ ధూమణి నీ సుత బెగ్గియాడగా నాయము నాకుమారునకు నర్మిలి హత్తిగ నత్తవావితే నాయువు గల్గువాడవు న టండ్రు! శుభంబగు దీన నెంతయున్’ (3-116)

కృష్ణుని కనినందువలన శచీదేవికి దేవకీదేవి ఆత్మ, దేవకీదేవి కుమార్తెను అర్జునుడు పెల్లిగూడుటవలన వదిలె. అర్జునునకు సుభద్ర అత్తవరుస కల్గినదని తెలియజేస్తూ ‘అత్తవావితే నాయువు గల్గువాడవు నటండ్రు’ అను లోకోక్తిని చెప్పెను

కథను వేగముగ నడిపించుటలో చేమకూర కవి నేర్పు రమణీయమైనది ప్రబంధకవులవలె కథను నిల్పి అష్టాదశవర్ణనలు చేయుట ఇతనికి సరిపడదు. కనుక శరీరములో భాగముగానే విడదీయరానట్లు వర్ణించెను.

పెల్లికి ఇంద్రుడు వచ్చునప్పుడు అర్జునుడు కృష్ణుని చెల్లెలి మెడలో కట్టుటకు తాళితెస్తున్నట్లున్నదట చంద్రాని దర్శనము

‘నంద కుమారానుజ యలు తం దన నందనుడు గట్ట దైవతపతి వేడ్కం దెచ్చు తాళి బొట్టన జందురు డరుణుని బ్రాగ్దశన్ గన నయ్యెన్’ (3-94)

తాళిబొట్టు గుండ్రముగ ఎఱ్ఱగ ఉండును అప్పుడే పుట్టిన చంద్రుడు అరుణ కాంతిని పొంది తాళిబొట్టును బోలి యున్నాడనుట, కవి సాయంకాలమైందని, ఆశోజ పౌర్ణమి అని ధ్వని ప్రాయముగ జెప్పెను. ఈ వర్ణన పౌర్ణమిసాటి సాయంకాలము చంద్రుడు పుట్టినప్పుడుండు సహజ వర్ణనము

అట్లే వసంత ఋతువర్ణనము చేయునప్పుడు కూడ సహజమైన విషయములు చేమకూర వేంకటకవి వ్రాసెను.

‘క్షీతిపయి వట్టిమాటలు చి గిర్పవసంతుడు, దా రసోప గుంభిత పడ వాసనల్ నెరప

మెచ్చక చంద్రుడు మిన్నునన్ ప్రసన్నతయును శాకమార్గము గ నంబడ తొలగంగజేసె, నే గతి రచియించిరేని సమ

కాలము వారలు మెచ్చరే కదా’ (1-210)

వసంతుడు ఎండిన చెట్టు చిగిర్చి రస భరితముగ, సువాసనలను వెదజల్లునట్లు చేసెను. దీనిని మెచ్చక చంద్రుడు వెన్నెలకాసి విమల కోమల గుణములతో చంద్రకాంతపు రాశ్యను కరగునట్లు చేసెను. చేమకూరకవి సమకాలములో రసోపగుంభిత పదవాసనలు నెరపు కవి త్వమునుగాని, ప్రసన్న సౌఖ్యమార్య లక్షణ సమన్వితమైన కవిత్వముగాని మెచ్చలేదని తెలిపెను. వసంతకాలములో చెట్లు చిగిర్చి సువాసనలు వెదజల్లుట, చల్లని వెన్నెల కాయుట సహజములు. చేమకూర వేంకటకవి సమకాలము వారిని మెప్పించవలెనన్న కోరికతో విజయవిలాసమునందు 'రసోపగుంభిత పదవాసనలో నెరపు'నట్లును, ప్రసన్నతా సౌఖ్యమార్యములు గనంబడునట్లును రచించెను.

చేమకూరకవి విజయవిలాస కావ్యము నందు ప్రతిపద్యము చమత్కారముగ ఉండునట్లు రచించెను. శబ్దాలంకారములలో యమకము, అర్థాలంకారములలో శ్లేషము, వ్యతిరేకము చమత్కారమునకు బాగుగ ఉపయోగ పడినవి. చేమకూరకవి యమకమునకు మాటల విరుపులు ప్రాధాన్యమును వహింప జేసెను గడుడు సుభద్రను గూర్చి ఈవిధముగ వర్ణించెను.

‘నలిన లీల నంచు నలినలిగావించి
నించు మించు లాడు నించు మించు
లేమ నగవు జాపు లేమన నగు బాపు
జగ మెఱుంగు దాని జగ మెఱుంగు’

[1-10]

ఇండు సుభద్ర అందము, నగవు ఆతి రమణీయముగ వర్ణింపబడినవి. అట్లే

‘రమకు నట్టింటి పగవాడు కమలవైరి
కంసు బోలిన యుగ్రశేఖరుడు వాడు

మేనమామని చూడకు మాను చెలిమి
యకటపైచచ్చు తెరుగవే హరిభూమి’

[8-46]

అని చెలికత్తెలు మన్మథునికి హితోపదేశము చేస్తున్నారు. అక్షికి ఆసనము పద్యము పద్యమునకు శత్రువు చంద్రుడు. కాబట్టి ‘రమకు నట్టింటి పగవాడు’ అని తెల్పి చమత్కరించెను. చంద్రుడు అక్షికి అన్న. మన్మథునకు మేనమామ. శ్రేష్ఠార్థములతో చమత్కరించుటలో చేమకూరకవి అందజేసిన చేయి.

చేమకూరకవి వ్యతిరేకపదాల ప్రయోగముతో నతి రమణీయముగ చమత్కరించెను అర్జునుడు మొసలిని బట్టి బయట జేయగా మొసలి రూపు మగువగ మారి నది. ఆ రూపును చూచిన అర్జునుడు ఇట్లు తలంచెను.

‘ఈ బాల మోమునకు నా
జాబిల్లికి నెంత దవ్వు, సరివచ్చునో
యిబిడ చనుగవ కోక మె
టూబంగరుగట్టు తక్కువౌ నెంచంగన్’

[2-48]

ఆ బాల మోమునకు జాబిల్లి, చనుగ వకు బంగరుగట్టు సరిరా వని తెల్పెను. చనుగవను బంగరు గట్టుతో బోల్చి చెప్పట ఒక విశేషము.

చేమకూరకవి కొన్ని చోట్ల వ్యాజస్తతి అలంకారమును ఉపయోగించి చమత్కరించెను.

‘కడు హెచ్చుకొప్పు దానిన్
గడపన్ జనుదోయి హెచ్చుకటి
యన్నిటికిన్
కడుహెచ్చు హెచ్చులన్నియు
నడుమే పసలేదుగాని నారిరమణికిన్’

[1-104]

పై వర్ణనము సుభద్రను గూర్చి గడుడు అర్జునకు తెల్పునప్పటిది కొప్పు హెచ్చు, తర్వాత చనుదోయి హెచ్చు, వాటిని

మించిన హెచ్చుకటి. కాని నడుమే పస లేదు అని తెల్పెను. అనగా నడుము సన్న అన్న భావమును ఇక్కడపొందుపరచెను. పదటికి సన్నని నడుముండుటయే అందము. అందుకే చేమకూర వేంకటకవి ‘నడుమే పసలేదు’ అని చమత్కరించెను.

చేమకూర కవి లోకోక్తులను ప్రయోగించుటలో గొప్ప నేర్పరి. అవి అనుకోకుండా అవసరమైన చోట్ల పక్షులవలె వచ్చి వ్రాలును. సుభద్రకు బుట్టినిల్లు వదలిపోవుట యిష్టములేదు అప్పుడు చేమకూర కవి లోకోక్తిని కలిపి యిట్లు చెప్పెను.

‘అత్తవారింట సకల భాగ్యంబులున్న
మగనిమిదట దనకెంత మక్కువున్న
నాడు బుట్టువు పుట్టింటి కానపడును
గావున సుభద్ర యొకతీరుగాగ నుండె’

[8-188]

అట్లేయుక్తవయస్కు ఆయిన సుభద్ర అంగాంగ వర్ణనముచేయు సందర్భములో ఇట్లుగాదె యొక్కొక్కనికిన్ నడుమే త్రపు గల్గి కల్గినన్’ అనియు సుభద్రకు అర్జునునకు బెల్లి అత్తవాని అని తెల్పి, అత్తవానిచే వాయువు గల్గువాడవు నటండు’ అనియు బొచిత్యానుసారముగ లోకోక్తులను బ్రయోగించెను.

ఈవిధముగ చేమకూరకవి మాటల విరుపులతో వ్యతిరేక పదప్రయోగములతో, శ్లేషలతో, లోకోక్తులతో విజయ విలాస కావ్యమునందు ప్రతిపద్యము చమత్కారముగ నుండునట్లు రచించెను. ‘గుణాంశ మొకించుక కల్గినన్ బళాయను’ గుణము కల్గిన రఘునాథరాయలు సర్వ గుణ సంపన్నమైన చేమకూర కవి కావ్యమైన విజయవిలాసమును బ్రశంసింపకుండునా, ఈ విషయము సహృదయ హృదయైక వేద్యము!

పెద్దనార్యుని ఆంధ్ర కవితా పితామహత్వము

- కుమారి డా నందిరాజు కల్యాణి, ఎం.ఎ, పిహెచ్ డి.

సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడైన శ్రీకృష్ణ దేవరాయల ఆస్థానము నందలి అష్టదిగ్గజములలో అల్లసాని పెద్దనార్యుడు శిఖామణి వంటివాడు ఈతడు మనుచరిత్రము (స్వ్యాలోచిషమను సంభవము), హరికథాసారము మున్నగు గ్రంథములను రచించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈతని రచనలలో మన కవలభ్య మౌనమగు నది మనుచరిత్ర మొక్కటియే కొందరు విమర్శకులు దీనిని మనుచరిత్రమనుట కన్నను 'మను సంభవ'మనుటయే సముచిత మనిరి యధార్థముకూడనిదియే. అసలు పెద్దన దృష్టికూడ నదియే. అసలు కథాప్రారంభమున, ఆశ్వాసాంత గద్యమున అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగ 'స్వ్యాలోచిషమను సంభవ' మనియే చెప్పుట అందుకు తార్కాణము 'మనుచరిత్రంబందుకొనువేళ' అనుటనుబట్టియు, 'శౌరిక నీస్వాలోచిషు, చారిత్రము వినిన వ్రాసుఁ జదివిన ధనధా, న్యాయోగ్య పుత్రంతులు, వైరూఢిగఁ గొండుపిదప నమరత్వంబున్'

షష్టాశ్వాసం-122 పు అను పద్యమునుబట్టి యీ గ్రంథమునకు మనుచరిత్ర' అని కొందరు నామకరణము చేసియుండవచ్చు 'మను సంభవం బందుకొనువేళ' అని యన్నను గణభంగము కాలేదు ఏది యేమైనను లోకవ్యవహారమున 'మనుచరిత్ర'గానే ప్రసిద్ధినిొందినది

అసలు పెద్దనకు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల సభాప్రవేశమున కర్మముగా 'హరికథాసారము'ను చెప్పకొనవచ్చును

ఒకనాడు కృష్ణరాయలు 'ఇందివరంబుల నీను కార్లముల శరదీందుముఖులు చామరములిడు' చుండగా, పణిన రూను

కణాద బాదరాయణ నూత్ర ఫక్కివిద్వాంసులువనన్వసించుచుండగా, పార్వభూమి నభీరు భట కదంబ కరాళహేతి చ్చటాచ్చాయ నిరులుకొను చుండగా, సామంత మండనోద్దామ మాణిక్యాంకు మండలం బోలెసి యీరెండగార్యులు చుండగా, మూరు రాయర గండ పెండార మణి మరీచి రింఛోళిఁ గలయవావృతము లగచు, అంకపాలినట ద్దుకూ లాంచములు, చిత్ర మాంజివ్యనిద్రిమ శ్రీ వహింపగ భువన విజయాఖ్య సంఘదృవనసీత సింహపీఠ నలంకరించి ప్రాజ్ఞుల గోష్ఠిలో కవితా మధురిమ దెందమున మోసులెత్త గొలువుండి పెద్దనను గాంచి 'పెద్దనార్య! సప్తసంతానములలో ప్రశస్తి గాంచి ధాత్రిలోభిలముగా వుండునది కృతియేకాన మాకు శరీష కనుమ పేశల సుధామయోక్తులతో కృతి రచించుము. హితుడవు, చతురవచోనిధివి అతుల పురాణాగ మేలిహాస క ధారస్మృతియుతుడవు, ఆంధ్రకవితా పితామహుడవు నగు నీవు స్వాలోచిషమను సంభవమును భవచ్చతుర రచన కనుకూలంబుగ, రసమమంచిత మగునట్లు మార్కండేయ' పురాణోక్త ప్రకారంబు చెప్ప'మని కర్పూర తాంబూలం బొసగెను.

సాధారణముగా, మహాకవులందరకు బిరుదు లున్నట్లే మన పెద్దనకు 'ఆంధ్రకవితా పితా మహా'డను బిరుదు కలదు. ఈ ఆంధ్రకవితా పితామహ బిరుదము పెద్దనకే ఏల రావలయును? అష్టదిగ్గజములు పలువురు కలరికదా! అసశీ ఆంధ్రకవితా పితామహ శబ్దమున కర్థమేమి? ఈతడు మను చరిత్రమును

వ్రాసిన తరువాత ఆంధ్రకవితామహుడయ్యెనా? ఆంధ్రకవితా పితామహుడై మనుచరిత్రము వ్రాసెనా?

పితామహుడవగా బ్రహ్మగదా? కవిత్యమునకు బ్రహ్మఅందుమా - వాగను శాసనుడు నన్నయగదా! లేక కవిబ్రహ్మ అనుటకు తిక్కనామాత్యుడు కలడు కదా! కాగా నీతని ఆంధ్ర కవితా పితామహ బిరుద మెట్లు అన్వర్థమయ్యెనో ఆలోచింపవలసి యున్నది.

కొందరు విమర్శకులు, పీఠికాకర్తలైన శ్రీ తింజనగరం - తేన మైరమాళ్ళయ్య మొ||వారు మనుచరిత్ర వ్రాసిన తరువాతనే ఆంధ్రకవితా పితామహుడయ్యెనని చెప్పుదురు కాని మనుచరిత్రయందు కృష్ణరాయలు 'ఆంధ్రకవితా పితామహ' అని మనుచరిత్ర రచనకు పూర్వమే బిరుదును పేర్కొనినట్లు -

హితుడవు చతురవచోనిధి
వతుల పురాణాగ మేలిహాస క ధార
స్మృతియుతుడ వాంధ్ర కవితా
పితామహుడ వెస్వ రీడు పేర్కొన
నీకున్ [1ఆ - 15ప.]

అనుపద్యం ద్వారా వెల్లడియగు చున్నది. పీఠికాకర్త తం తే. పెయమాళ్ళయ్య మనుచరిత్ర రచన తరువాతనే బిరుదు వచ్చినదనుటకు దీనికి పొంతన కుదుర కున్నది కొందరు పెద్దనార్యుడు కృష్ణరాయల కన్న పెద్దవాడగుటచే నిచ్చెనని అభిప్రాయపడిరి పేరున కూడ పెద్దన కదా అనియు అభిప్రాయపడియుండవచ్చును

ఒకనాడు కృష్ణరాయలు పసిడిపల్లెఁ మన కవి గండ పెండేరమును గొనివచ్చి సభాస్థానమున నిడి సంస్కృతాంధ్రములందు సమముగా కవనము చెప్పనేర్చి, వారు దీనిని వైకొన నర్హులని పల్క సభ్యులు మిన్నకుండగా దానిపై కృష్ణరాయలు

ముద్దుగ గండపెండియర

మున్ గొనుడంచు బహుకరింపగా

నొద్దిక నాకొసంగుమని

యొక్కరుఁ గోరకలేరు లేరొకో

అని నగము పద్యమును చదివినను అప్పటిగజములును మిన్న కుండినవి తుదకు పెద్దన సాహసించి 'పెద్దన బోలు పండితులు పృథ్విని లేరని నీ వెనుంగవే, పెద్దన కీడలించినను బేరిమి నాకిడు కృష్ణ రాణ్ణిపా.' అని పూరించినాడు అంతటితో అగలేదు. ఒకానొక నుదీర్చుమగు ఉత్పలమాలికనుకూడ అకుపుగా చెప్పినాడు ఈమాలిక 28 పంక్తులు కలిగినది ఇందు లెనుగు సంబంధమై 14 పంక్తులను చెప్పినాడు ఆంధ్రకవిత్వ స్వరూపమును కోముల పదజాలముతో లతాంగి లావణ్యమునువలె వర్ణించినాడు అటులనే సంస్కృత సమాసములను ద్రుణిమగలయునతీ సౌందర్యమువలె వర్ణించినాడు. ఈ మాలికను విని కృష్ణరాయలు ఆనంద పారవశ్యమున తన్మయుడై పెద్దనామౌ త్వుని పాదములంటి గండపెండెరమును స్వయముగా పాదము నలంకరించి నిండు పేలోగంబున పెద్దనార్యుని కవితా పితామహుని గావించి యుండవచ్చును రాయలు గండపెండెరమును తొడుగుటలో తాత్పర్యము కేవలము సుసుస్య పూర్తి చేసినందులకే కాదు లేక మాలికను చెప్పినందు కంతకంటెను గాదు. మరేమనిన ఆ మాలికలో 'ఆంధ్ర కవిత్వ మనగా ఏ విధముగా నుండవలెనో' విశదీకరించినాడు అందువలననే పెద్దన 'ఆంధ్ర కవితా పితామహు'డైనాడు

కవితానికి నిర్వచనమును అనేక విధాలుగా చెప్పిరి కవిత్వం ఎన్నిరకాలుగా ఉండునో కూడ చెప్పిరి కాని పెద్దన చెప్పుటలో వైభవ్యం కేవలం అచ్చతెనుగు పదాలతో 14 పంక్తులలో ఆంధ్ర కవిత్వ స్వరూపాన్ని అందించాడు. అట్లని సంస్కృతము రా దనుటకు

వీలులేదు. సంస్కృతమునందు కూడ వికారదుడు. కనుకనే తరువాత 14 పంక్తులలో నుదీర్చు సమాసముల నందించి నాడు అచ్చతెనుగు పదముల పొందిక 'పూత మెఱుంగులుం .. గావలె నచ్చ తెస్తులీరితిగ — నుండవలయును. సంస్కృతమును పఠించినచో 'భారతీ వధూటీ తపనీయ సారె సారెజన్' అనురీతిగ నుండవలయును. అట్లయిన మను చరిత్రము కేవలము అచ్చతెనుగు గ్రంథము కాదుగాదా ఈతని గ్రంథముగా పేరొందిన 'హరికథాసారము' అను గ్రంథము అచ్చతెనుగు గ్రంథము అయి ఉండవచ్చును. కాని నేడు నామావళిష్టముకదా! ఈ భావమునంతను అవగాహన చేసికొనియే రాయలు గండపెండెరముతో పాటు 'ఆంధ్రకవితాపితామహ' బిరుదమునిచ్చి ఉండవచ్చును. పితామహుని సామర్థ్యమును తెలికించిన కృష్ణరాయలు మనుచరిత్రమును రచింపుమని పెద్దననే అభ్యర్థించినాడు.

ఈ మనుచరిత్రము తరువాతి ప్రబంధ రచనకు మార్గదర్శకము. ప్రబంధమునకు పదునెనిమిది వర్ణనలుండ వలె నని కదాలక్షణము అట్లయిన వీటిలో ఏవిలోపించినను ప్రబంధము కాదా? మరి మను చరిత్రకు ప్రబంధమని వ్యవహారమున్నది కదా! అందు సముద్రాది వర్ణనలు లేవు కదా! కాని రసాను గుణముగు నట్టి పుర వర్ణనాదులు కలవు కదా!

ప్రబంధమనగా ప్రకృష్టమైనబంధము గలది ఈ ప్రకృష్టత కథాగమనము నందును, రచనా విధానమందును, రస పోషణమందును, అలంకార భూషణమందును, బౌచిత్య సంరక్షణ మందును, పాత్రలసంభాషణ యందును, సర్వే సర్వత్ర గోచరింపవలయును ఈ మను చరిత్రయందు కేవల ప్రబంధ లక్షణములే కాక నవ్యకవిత్వ లక్షణములును సమ్యక్ క్రితములై యున్నవి

అటు మార్కండేయ పురాణోక్త కథను స్వీరించి ప్రబంధముగా రూపింప చేయు ప్రాచీనతతోపాటుగా నిలు నవ్య కవిత్వ లక్షణానికి నాందిగా ఉదాత్త శృంగార రసమునకు శ్రీకారం చుట్టి ఆంధ్రకవితా పితామహత్వమును నిరూపించుకొనినాడు. నేటి నవ్యకవులకు ప్రకృతి వర్ణనయం దాసక్తి కలుగుటకు పెద్దనార్యుని ప్రకృతి వర్ణనయే మూలమై యుండవచ్చును. ఈ ప్రకృతి వర్ణనలు నవ్యకవిత్వమునకు ప్రధానలక్షణములు.

పెద్దనార్యుడు పితామహుడు కనుకనే మనుచరిత్ర రసప్రధానమైన కావ్యంగా అపూర్వసృష్టి చేసి ఆంధ్రసాహితీ లోకమున కందించినాడు ఇందు శృంగార మంగిగా కనపడి తుదకు కాంతముగా పరిణమించుట విశేషము.

అట జని కాంచె భూమి సురు

డంబరచుంబి శిరస్సరజ్జు రీ

వటల ముహూర్తముల్లర ద

భంగ తరంగ మృదంగ నిస్సవన

స్ఫుట నటనానుకూల పరి

పుల్ల కలాప కలాపి జాలమున్

గటకచరత్కరేణు కర

కంపితసాలము శీతశైలమున్.

(2 అ. 8 ప.)

పై పద్యమునందు ఆర్థానుసరణములైన శబ్దములు, అలంకారములు సెలయేటి గానానికి మరింత అందాన్ని చేకూర్చినవి. ఇందలి పదములు ఓడలింపులేక సెలయేటి గమనం, సెలయేటి గానంవలె పారవశ్యము గొంపోయి శీతశైలాన్ని దర్శింప చేయుచున్నవి. పారవశ్య ప్రకృతిని ప్రత్యక్షముగా గోచరింప చేయుటలో నీతని కీత డే సాటి. పెద్దనార్యుని ధర్మమాయని పారవశ్య లందరు హిమవత్సర్వత్రమును ప్రత్యక్షముగా చూచిన అనుభూతి పొంద గలుగుచున్నారు

‘పసుపు నిగ్గులుదేలు పాప జన్మిద
మొప్పు

నామెత తెలింగ నీకుపారాధికతన’
(2 ఆ. 11 ప.)

ఇట్టి తావుల ఆవృత్తకోభితం గావం
డా రచనగావించి ఆధునికతలకు కరుణాశ్రీ
మొదలగువారలకు మార్గదర్శకమైనట్లు
కనిపించును.

ఈతని గ్రంథమునందు రచన యొచ్చు
టను పాలివోక వెలిగాక పారకులకు
వినుగు జనింపనీక చదివినకొలది చవు
లూరించి పారకులను రసతస్మయాలను
చేయును. ఆలోచనామృతమును సాహిత్య
మును ఆపాతముధురంగా పారకుల కం
దించి సమృద్ధయాలను రసజలధిలో నోల
లాడించుట పితామహునకు తప్ప వేరొ
కరి కెట్లు సాధ్యము ?

ఈ ఆంధ్రకవితాపితామహుడు శ్రీనా
థుని పెక్కచోట్ల ఆనుసరించినను తన
వాడే యనికాబోలు పేరునుకూడ ప్రస్తా
వించలేదు.

‘ఆంధ్రకవితా పితామహ’ బిరుదము
కేవలము పెద్దనార్యునకే కాక మరికొం
దరి కున్నట్లు వావిళ్ళవారి ముద్రణపీఠిక
యందు గలదు కాని పెద్దనకు పూర్వము,
పెద్దనకు అనంతరము నీబిరుదు నలంకరిం
చిన వారున్నప్పటికిని పెద్దనకు వచ్చిన
వ్యాప్తి వారి విషయమున మృగ్యము

‘ఆంధ్రకవితా పితామహుడు’ అన
గానే సాహితీప్రియంభావులకులకు పట్టు
పంచలు కట్టి, నిట్టనిలువున పసిడికమ్మల
పట్టుపచ్చడమును ధరించి, కర్ణకుండలము
లతో, కరకంకణములతో ఎట్టినెదుట
దర్శన మిచ్చునది ఆల్లసాని పెద్దనార్యుడే!

ర తి మ న్మ థ స ం వా ద ము

- శ్రీ పి. ఎ. వి. వల్లభాచార్యులు.

కవిరాజ శిఖామణి నన్నెచోడదేవుని
‘కుమారసంభవ’ కావ్యము శివోత్కర్షను
నూచించునది యని యెల్ల రెఱింగినదే.
శివ పారమ్యము స్థాపించుట కాయన కాళి
దాస మూలమునకు గొన్ని మాగ్గులు చేసి
నాడు. అది మన తెలుగుకవులలో సాధా
రణముగా కానవచ్చు లక్షణమే. అట్టి
చేర్చులలో చతుర్థాశ్వాసాంతర్గత మగు
రతిమన్మథ సంవాదము పరిశీలించుట
ప్రస్తుత వ్యాసోద్దేశము.

సురపతి మదనుని రావించి, పరమేష్ఠి
వచనానుసారము కుమారోదయము,
తద్వారా తారకాసురవధ జరుగవలెను
గావున పార్వతీ పరమేశ్వరుల కన్యో
న్యాయురారాము కలుగజేయు మని కోరిన
నాత డంగీకరించువేళ నిటరతీదేవి ‘కంత
కంత కద్దుతములు దుర్నిమిత్తములు
పుట్టుచు నోలి నిజాంగసంగతో, రీత
భయదా ద్యకుభచేష్టల కంతయు వెంగ
లించి దుఃఖిత’ యయ్యెను. అంతలో -

‘అలిగాము మదకోకిల
కలరావా (నాదా) తోడ్యమును
శుకస్వన ఘనమం
గల పారరవము భోరనఁ
జెలగఁగ రతిఁ గానవచ్చెఁ జిత్తజ్ఞ
దేలమిన్’

అట్లే తెంచిన పతిని జూచి ‘యంత
గ్రత భేదం బెలమి మఱపుగా నిడి కాలో
చిత వచనాంతరముల సుర, పతి కడు
వెస నిన్ను నేమిపని రాబని చె’ న్నని
యడిగినది మన్మథు డామె ముఖ వికా
రముఁ గని చిలునభ్యంతో ‘నీ మది నింత
దల్లడం బొదపు డేదేది గారణము
య్యగ్యలి! నా కెఱింగింపు మేగ్గుడ’ నని

నాడు. ఆమెదివ్యాంతరితృణ భ్రామాంగికా
ద్యనేక దుర్నిమిత్తంబులు నిర్ణిమిత్తంబు
పుట్టు’ టెఱింగించి దీనానన యగుచు నీ
పోయినచ్చిన కార్యం బెఱింగింపుమన్న
‘బెద్దయు విశేషంబులే దయ్యమామహే
శ్వరుల తపోభంగంబునేయమనిన దానికి
మెయికొని వచ్చితి ననిన విని రతి యదరి
పడి యుల్లంబునం దల్లడిల్లుచు’ నిట్లు
మందలించినది.

మన కలదైన మన్న గౌరవము లేక
పోయిన త్రిభువనారాధ్యుడన్న లెక్క
లేక, పరమయోగి యన్న భక్తి లేకున్న
సర్వేశ్వరు డన్న శంకలేక, బ్రహ్మ శిరో
దళను డన్న యదరులేకున్న కాలాగ్ని
యన్న భయము లేక, విషమాంబకు డన్న
బెదరులేకున్న బ్రహ్మయగ్ని రుద్రు డన్న
భీతిలేక, యట్టి యుగ్రపైనిన్నుపంపెను.
అతని నెదిరించిన నీకు డేమి మున్నదా?
ప్రధానవైరాన మరణంబు ధ్రువ మనంగ
వినడె దివిజవిభుడు? ఆలోచింపక ఆతడు
పంచిన ‘పూ నిగ్గి కా డ వై పాడు
వంగబోయె దీవు. నొక పోటరిమూటవ
నీకు నక్కడన్ మృదు డొక యెల్లిగం
డకట’ యనుచు దనలోని యనుమాన
మీరితీ వ్యక్తముచేయుచున్నది.

‘ఆనాకంబున గల య
మ్మానిను లందఱును నీకు మన
మిడియున్నం
దాని సహింపక సురవిభుఁ
డీ నెవమునఁ జంపదలచి యీపనిఁ
బంచెన్.

స్వర్గస్థ్రీ లందఱు మనసిజాని యెడ
నసురత్తులగుట సహింపని సురపతి యా

తడు నశించుటకై యీ పనిఁ జేసెనట.
అంతియేదాదు -

‘నినుఁ జూచిన కన్నుల నుర
వనితలు తనుఁజూడకున్న వాసపు డలుకం
జని చానని పంచినఁ జాఁ
జనునే యాతని చలంబు సాధ్యము
గాగన్’

మదనునిఁజూచిన కన్నులతో నురవని
తలు తనను జూడకున్న నలుక జెందిన
వాసపు డిట్లు చచ్చుటకు బంపిన నాతని
కోరిక తీరునట్లు పోయి నశించువా? యని
యడుగుటలో నాత్మవిభుప్రళంస, వాసపు
నెడ శ్రోధానుమానములు స్త్రీ సహజ
లక్షణములుగా ప్రకటించినది. అదియును
గాక జేవతలు చెప్పిపంపిన దాని నొక
గొప్ప యనుకొని దేవదేవు నెల్లదముగ
‘ప్రాణగొడ్డమా డెదుమదిన్ బొకండ జెప్పి,
నెడి డెప్పరికంబులు నేనె దిట్టి శ్రావ్యుడ
ములు దక్క మీ పలుకు విష్ణుఁడు
లక్ష్మీయు విన్న మెత్తురే’ యని యాతని
తల్లిదండ్రులను గుర్తుజేసినది. ‘రుద్రు నుఱ
కనైఁ జని చెనయుట శిఖిశిఖల మిదుత
చెనయుటగాదే’ యని హెచ్చరించినది.

అంతట శృంగారయోని యిట్లను
చున్నాడు. ‘నేను సుమబాణము లేయ
గోరికంకరంబి త్తములు కరగి తూడును.
నందియ మేల? ‘వారి మేనుల న్నానుగఁ
గూర్చు నొక్కటిగ మార్గణకాశల భావ
మేర్పడన్’ జగమందున నాయాజ్ఞ తిరుగు
లేని దని నీవెరుగుదువు. భుజంగ భూషణు
నొక ‘పోటుగొంగ’ జేసి, యింత భయ
మంద నేల? యని తారతమ్య విచక్షణత
లేక పల్కు నాతనితో రతీదేవి పరమే
శ్వర మహాత్మ్యము నిట్లు చెప్పుచు, మన్య
భుని యల్పత్వము బయటపెట్టినది

‘ఆతని విల్లు కనకాచలము. నీది
చెఱుగుడ, ఆతని బాణము పాశుపతము.

ముట్టుకున్న కందిపోవు పువ్వులు నీ
కమ్మలు. ఆతడు పురాపహారి. నీవో విర
హాతుర పాంథజనాపహారివి. నీకు నాత
నికి ‘హస్తముకాంతర మెమ్మెయి చూచి
నన్’ ఈశ్వరుని ధ్యానించు మహాత్ముల
హృదయముల చలింపజేయలేని నీ మృదు
పుష్పకాండ నికరమా మహనీయుని
భేదింప నోపునే? ఇటు కవిరాజశిఖామణి
గూర్చిన మఱియొక చక్కని పద్య
మున్నది.

‘అటదాన నబల నైన నే నించుక
యలిగి చూచుడును భయము నదలరు
డిగ్రు నుగ్రలోచనోద్భూతవహ్నికి
నెదిరి నిలువనాకు నెంత కోలఁది’

అబల, అడుది, యైన రతీదేవి యలిగి
చూచిన బెడరువా డట్టి యుగ్రనుగ్రలో
చనోద్భూతవహ్ని కెదిరి నిలువగలదా? అంతియకాక యాతని మూలబలము నీ
విధముగ పరిహసించుచున్నది.

‘కొనిబాలురైనను దిని పిప్పియుమిసెడు
చెఱుగు విల్లని నమ్మి చేతఁబట్టి,
మెలఁతల తలవెండ్రుకలఁ బొందికంచెడు
నలరు పుష్పముల మ్ము లని తలంచి,

తలిరాకులైనఁ గదల్చినోపని మంద
పవచుండు నొకపెను ప్రాపుకాఁగ
నబలలునోపిన నాకాశమున బాణు
నలిసుకములు మూలబలము కాఁగ,
నెంత వేసవి ముట్టిన నెండఁగమరు
నను వసంతుండు దగ సహాయంబుకాఁగఁ
గాకిపిల్లలకొడు పికములుఁ బోటు
మగలుగా నుగ్రుపైఁ బోవఁడగునె మదన’

అనియాతని యల్పత్వము నూచించి
యింకను ‘చర్య మొలిపించుకొన్న నర
సింహునికిన్న పెద్దవాడవా? (ఉత్తర
నారసింహ పురాణగాథ). తలదెగిన
బ్రహ్మకన్న గొప్పవాడవా? కాల్పువడ్డ
యమునికిన్న కూరుడవా? యని ప్రశ్నించి,
పరమేశ్వరు నిట్లు ప్రస్తుతించినది.

‘హరికంకాలము చేతిమీద దివిజేం
ద్రాసుల్ సుభూషావళుల్
గరళంబు భగ్యవహర మంతకతను
తొరంబు మైత్రాల తం
కరుహసీన శిరఃకపాల మురుఖి
తొపాత్రగా విశ్వసం
హరువ ర్తించు మహావ్రతోపహతిసే
యంబూన నీప్రాప్తియే’

తైవ భేదములలోని ‘మహావ్రత’ సామ
గ్రిని కవి యీపద్యమున నూచించినారు.
శివపారమ్యమునే ప్రతిష్ఠించుట యీతని
ముఖ్యోద్దేశముగదా! ఇచటనే కాక
కుమారసంభవము’ నం దెడనెడ రసపాద
తైవము, నవనాథ సంప్రదాయము
మున్నగు భేదములు వర్ణింపబడినవి.
అది యట్లుండ నిండు.

రతీదేవి పరమేశ్వరు నెఱింగింప మద
నుడు; బలపరాక్రమాతి ధైర్య శార్య
మహామంత్రతంత్ర ధ్యాన ధారజైశ్వర్యా
ద్యతేష దివ్యశక్తు లెంత విశేషంబు
లయ్యాను చంద్రకిరణములకు నిందుకాంత
శిలలు కరగునట్లు కోమలంబైన కామ
శక్తికి లోనై మృదుభావంబును పొందు
నని కామశక్తిని స్పష్టపరచును.

‘అదిమి పట్టినఁ గరులైనఁ జదియొనట్టి
కడిఁది బలులైన మగ లొత్తి కాగలింపఁ
గునును కోమలులగునకుల్, కొసరుచునికి
గనియు నెరుగ నె విపరీత కామశక్తి.’

చెప్పినవాడు శృంగారరస రాజ్య
సమ్రాట్టు మన్మథుడు. చెప్పినది తన
యింతి రతీదేవికి. అంశము విపరీత కామ
శక్తి. పద్య మింక రసికజన మనోహర
ముగాక యెట్లుండును? అదిమిపట్టి
యేనుగుల నలిపివేయగల బలవంతులైన
భర్తలు బిగియార కాగలిగిన వసుమ
కోమలులగు నకులు కొసరుచుండు రన్న
కామశక్తి కింతకన్న తార్కాణ మే
మున్నది? దానికి హేతువుగా బ్రహ్మ
తన కిచ్చిన వర మిట్లు ప్రకటించినాడు.

‘ఆరయగా స్త్రీ పురుషా
కారములై చిత్తవృత్తిఁ గలిగినఁ జాక్షన్
వారెల్లఁ గామ విశులగు
వారని నియమించి నాకు వర మజ్జడిచ్చెన్’
అని ‘యాదిసృష్టికిని గారణంబైన కామ
తత్త్వ మహత్వములు దెలిపి రతి నొడం
బఱచి రతీశ్వరుండు పరమేశ్వరుడై
బోవ నుద్దుష్ట’ దగుడు’ నని నన్నెచోడు
డీ రతిమన్మథ సంవాదము ముంగిచినాడు.

ఎట్టకేలకు రతి నొప్పించినను, యామె
పాత్రచే నన్నెచోడుడు సృష్టపరచిన
శివపారమ్యము, పురారి మన్మథుల
శక్తి భేదములు ప్రశంసనీయమలే గదా!
భర్తృత్వమైక వాంఛాపరులగు రతీ
దేవిని, దేవతానుఖదాయక, కాంక్షిగా
మన్మథుని తీర్చిదిద్దినాడు నన్నెచోడుడు.
శంకరుని తత్త్వ మెఱిగినజ్ఞానవతిగా రతీదే
విని చిత్రించి, తనభావములు బహుసుందర
ముగా ప్రకటించినాడు. రతీదేవి యింద్రు
నిపై చేసిన యారోపణము, మన్మథుడు
కామశక్తిని ప్రశంసించువిధము రుచియ
ములు గావా? మూలమునలేని యీ భా
గము కావ్యమునకు మరింత శోధింపగూర్చి
నచే కదా! ఇట్లే నన్నెచోడుని ‘కుమార
సంభవ’ కావ్యమంతయును బహుసుందర
భావ పుష్పవిరాజిత మైనది. రసికసమ్మ
దయ పారక భృంగములకే తన్మథు
వందును.

— + —

ఎలిమెంటరీ తరగతులనుండి డిగ్రీ తర
గతులవఱకు అన్ని తరగతుల ట్రైట్టు
బుక్స్, గైడులు, జనరలు బుక్స్ సరస
మైన ధరలకు హామీలుగాను, రీటైలు
గాను సప్లయచేయు ప్రసిద్ధమైన బుక్
స్టాలు -

వి. ఆర్. విజన్స్

విజయవాడ-1.

ఆంధ్రకవులు - అభ్యవహార పద్ధతులు

- ‘భాషాప్రవీణ’ క్రిమతి కె. వి. రంగనాయకి, ఎం. ఏ.

నియతి కృత నియమ రహితం
హ్లాదైకమయీ మనస్య పరతంత్రామ్!
నవరస గుచిగా నిర్మితి
మాదధతి భారతి క కే ర్జ నుతి
(ఆచార్య మమ్మటా)

కావ్య సాహిత్యమును నిరంతరాయ
ముగా పరిశీలించుచున్నచో ప్రాచీన
వివిధ నాగరిక తా విశేషములు బహుభా
భాసించుచుండును.

ప్రాణులకు సుఖములయం దున్నంత
మక్కువ దుఃఖముల యందు శూన్యము.
అస లా యనుభవమే స్మరింపరాదు.
తానుగానైన స్మరణకు రారాదు. ఇది
సామాన్యముగా ప్రాణిధర్మము. భగవద్దీ
తానుభవముతో పండిన వేదాంతుల
విషయమును నేను భావింపలేను గాని
సామాన్యముగా నందరికీ సుఖానుభవ
మన మాత్రము వాంఛ ఆధికముగా
నుండుట సంభావ్యము.

అసుఖము బహుభా భిన్నముగా
నుండును. కొందరు విశ్వర్యము, రూపము,
ఆయువు, సంతానము, విద్య, మొద
లుగా వారి సంస్కారము ననుసరించి
కోరికలు కోరుచుందురు. కాని భోజన
విషయమున మాత్రము దొరకినంతలో
సంకుష్టగా భుజించుటను ఆందరును
కోరుకొందురు. మానవులకే కాదు. ప్రాణి
కోటి కంతకును ముఖ్యము ఆహారమేకదా!
తైత్తిరీయమున బ్రహ్మ పార్థమును
బోధింపుమనగా ‘అన్నం ప్రాణం చక్షుః’
అని అన్నరూపమైన బ్రహ్మనే మొట్ట
మొదట ప్రవచించినారు భృగవునకు.

తస్మా ద్యయా కయా చ విధయా
బహ్వాన్నం ప్రాప్నుయాత్, అన్నం న
పరిచక్షీత్, అన్నం బహ్మైతివ్యజ్ఞానాత్’
మొదలుగా నుపనిషత్సూక్తి అన్న సంపా
దనమును గూర్చి చెప్పుచున్నాడు.

‘ఆత్మార్థం న పచేదన్నం’ అని ధర్మ
శాస్త్రము స్వోద్దిష్టమైన అన్నపాకమునే
నిషేధించు చున్నది. కాగా అతిథి
సత్కార పూర్వకముగా అభ్యవహార
మును ఆదరించుట మన కావ్య సామా
న్యమునందు గోచరింు చున్నది. కాగా
దేవతార్చనమున స్వాభీష్ట దైవతమునకు
మహా పావిర్ని వేదనము నందు జాగరూ
కుడై సంభారములు సేకరించి వంట
కములు చేయించుటయు; బంధుజన
సమాగమములందు పర్యదినములలోను,
ఉత్సవాదుల యందును ఈ భోజనాది
వ్యాపారమును; సృష్టమాగా ప్రతీతమగు
చున్నది.

పితృతిథులందును ‘అన్నం చ పాశు
సంభక్ష్యం వ్యంజనం’ మొదలుగా వరుస
చూపిన నేగాని భుజింపరు గదా! అనగా
మనము చేయు ఆతిథ్యమును అంత
జాగ్రత్తగా కావింపవలె ననుటయే
పరమార్థము.

తరుణం స్వరపకాకం

నవోదనం పిచ్చిలాని చ దధిని।
అల్పవ్యయేన సుందర!

గ్రామ్యజనో మృష్ట మన్నాతి॥

జనసామాన్య మై అన్నవాంఛను
పురస్కరించుకొని కవి ఒక సుందరిని
పలుకరించు చున్నాడు. భోజని ఆస్థాన
ములో కవిత్వము చెప్పుచున్నట్లుగా నున్న

భోజనందేహి రాజేంద్ర!

ఘృతనూప సమన్వితమ్!
మాహిమం చ శరచ్చంద్ర
చంద్రికాధవళం దధి||

ఈదధి యందు ధావళ్యమేగాని పిచ్చి
లత లేదు. పిచ్చిలమైన దధి కాని తుట్టి
కర్మాము గాదు.

పురాణములయందు ఆతిథ్యమహిమ
చాల విశేషించి చెప్పినారు. ఆభ్యవహార
మనగా ఆతిథ్యవిశేషమనే భావన చేయ
వలెను.

అంజనేయుడు సీతా విరహపర్య
త్సుకఁడైన శ్రీరామ చంద్రుని గూర్చి
సీతాదేవితో ఇలా అనినాడు
'న మాంసం రాఘవో భుంక్తే
న చాపి మధు సేవతే|

బాణ భట్టు చాల విధములైన భోజ
నములను చెప్పినాడు.

కాలిదాసు విశేషించి యెక్కడను
ఆభ్యవహార పద్ధతిని గూర్చి చెప్పినట్లు
లేదు. ఆయన కేవలము భోజన ప్రియుడు
మాత్రమేకాదు. కాశ్మీరము, ఏలూరు లనంగ
జాతీ, తక్కిలములు, చందన జ్యోత్స్నా
దులు, కలవలు, తామరలు, వంటివే
యివ్వములైనవి. అడవులు, నదులు సరే
సరి, ఋతువులలో వర్ష రుతు.

భారత భాగవతి రామాయణ గ్రంథ
ములందు, యజ్ఞయాగాదుల సమయముల
లోను ఉత్సవాద లందు అన్నరాసులనే
వర్ణించినారు. కాని దానికి వ్యంజన
వైవిధ్య విషయము మాత్రము అంతగా
ప్రస్తావించ లేదు ఇక భక్త్యలు
మోదకములు మాత్రమే అక్కడక్కడ
ఉత్సాహాతిశయ ద్యోతకములుగా
నున్నవి.

సంస్కృతి కావ్య సాహిత్యమునందు
రూపకములలో భోజన ప్రసక్తి విరుషక

విషయముగా నున్నను అది హాసమాత్ర
జనకమై యున్నది. ఆంధ్ర కావ్యము
లందు ఈ ఆభ్యవహార పద్ధతిని విలక్షణ
ముగా చూడవచ్చును.

కవిత్రయము వారిలో ఆహారప్రియ
త్వము, శ్రద్ధ ప్రత్యేకముగా కనుపింపవు.
వారు స్వహస్తపాతలు గదా! కాని
నన్నయ నిరతాభ్యయన తత్పరుడైన
ట్లుగా తిక్కనయు నిరతాన్న దాతయే.
ఎఱ్ఱన ఆతిథ్యమును విజ్ఞానమయముగా
భావించిన యోగి

నన్నెచోడ మహాకవి కుమారసంభ
వము నందు కొన్ని విందులు చెప్పినాడు.
కాని అవి ఆటవిక సామాన్యమైన
దుంపలు, తేనెలు మున్నగువి మాత్రమే.

ఆ తరువాత శ్రీ నాథకవి సార్వ
భౌముని యొద్ద నుండి భోజనవిషయమును,
పిండి వంటకముల విషయమును మనము
తృప్తిదీర ఆస్వాదింపవచ్చును. భోజనము
నకు కావలసిన అరటి యాకులు ఇలా
యిండ్ల వలయు నట.

మొగి విరిసి కఱవగూడక పగులక
వెడలుపును నిడుపుఁ బసిమియుఁగల లే
జిగురరటాకులు'

శ్రీనాథుని నిత్య భోజనావసరము
లను ఏవేమారెడ్డియో, వీరభద్రారెడ్డియో,
విస్సన్న మంత్రియో ఎవరో యొకరు
పంపెడివారు. ఆయాకులు చిన్నవిగా
నుండరాదు. విస్తీర్ణములై మనోజ్ఞములై
యిండ్లవలయును 'విస్తీర్ణం పత్రిభోజ
నం గదా!

శ్రీనాథ మహాకవి భోజన వ్యాపారము
మహాచక్రవర్తి నామాన్వయమైనది. అతనికి
పురుష పాకము నచ్చదు స్త్రీలైన
విఠంతువులు పనికిరా రల. పాప మాత
నికి బాగుగా నిర్వేదమును గలిగించిన
ఘట్టము

కృశ్ణాయుంచితి గోక చుట్టితి మహా
కూర్మాసముం దొడ్డితిన్
వెల్లుల్లిం దిలపిప్లము స్వేనవిలి
న్విశ్వస్త వడ్డింపగా
జల్లాయంబలి ద్రావితిన రుచులు దో
సంబంచ బోనాడితిన్
దల్లి కన్నడ రాజ్యలక్ష్మీ! దయలే
నేను శ్రీవాఘడన్.

ఈ జరిగిన దుస్సంఘటనలో శ్రీనా
థుని హృదయమునకు బాధాకరమైనది
విశ్వస్త వడ్డనమే.

ఇకవివాహదులందు బుగ్గపుబంతి యి
ట్లున్నది. గోధూమ సేవికాగుచ్చంబు
లల్లార్చి ఖండశర్కరలతో గలపి గలపి,
గుజ్జాగా గాచిన గోక్షీరపూరంబు జమిలి
మండగల్పై జల్లి చల్లి, మిరియంబుతో
గూడ మేళవించిన తేనె దోరంపుల
ద్రావు దోచి తోచి, పలుచగా వండిన
వలిపెంపుఁజాపట్లు పెనరపప్పులతోడ
పెనచి పెనచి; గోనజవ్వాది కస్తూరి గొర
తపరచు, వెన్న వడిదెంబు జొబ్బిల
విద్రించి విద్రించి, వారంగాత్రికులను మోద
వంటులగుచు, వలచి భుజియించి రొగి
బిండి వంటకముల.

ఇది అచ్చముగా పిండి వంటకములను
మాత్రమే, భుజించు పద్ధతి. ఇక భోజన
పద్ధతిని ఈ తడవధనించినంత
సంక్యప్తిగా సేమహాకవియు అనుభవించ
లేదేమో? అతనియను భవము లన్నింటిని
ఆతడు తన భీమేశ్వర పురాణములో
చక్కగా వర్ణించి యున్నాడు. అప్పటికి
ఈభోజనమును ఇప్పుటి మహారాజులుగూడ
అనుభవించలే రేమో?

మహాలక్ష్మీ నరసింహ & కో
పేపరు, క్యాలికో, బుక్స్
&
జనరల్ మర్చెంటిస్.
సీతమ్మపండు, రాజమండ్రి-1.

ఖండశర్కర జాన్ను కండచక్కరలు దో
సెల్వడ లేచి పాసెముల తోడ
గమ్మగా గాచిన గరియాల నేతితో
గమనీయ పంచ భక్ష్యములతోడ
సంభారములతోడ కాక పాకముతోడ
బియ్యమును పెన్నుత్తు తోడ
దేనియధారతో పానకంబుల నోడ
శిఖర మెడలరస క్షేణితోడ.
నచ్చలవణానికమునోడ నమ్మశిఖండ
పాండరం బైన దగితోడ బ్రాహ్మణులకు
భోజనము కట్టు ద్వాదిశి పుణ్యచేళ.
అజ్ఞధారిలు లేక వైశ్వానరుడు తృప్తి
చెందిడు. అదియును ఆలసేతి ధారిలు.
ఇది అనాటి బ్రాహ్మణుల భోజనము.
ఇక్కడ విశేష మేమనగా వారి పాత్రము
లనియు హిరణ్యములు. ఆపాత్రముల
భోజనములు చేయుచు వారు మందహాస
ములు సలుపు చున్నారు. అవి సరిగా
పాయస్నాముత.
భీమేశ్వర పురాణములో వ్యాసుడు
ఐహ్యులకును తనకును భోజనము లభింపక
ందు దినము లుపవాసముండి తుదకు
కాశిని శపింపబోగా, అన్నపూర్ణాదేవి
వారలందరకూ తృప్తిదీర్చి భోజనము పెట్టి
వది. ఈసందర్భమున భోజనమునకు ముందు
లిపెడి సత్కర్మానుష్ఠాన సంప్రదాయ
మును కూడ పొంది పొసగినాడు కవి
సార్వభౌముడు.
అరటి యాకులను పరచి బ్రాహ్మణ
సంక్తికి గంధ పుష్పాక్షతముల నర్చనము
లిపి హరితు లిచ్చిరి. అనంతరము
బ్రాహ్మణులు కాంతి పారములు ప్రక
దించిరి. తుత్తి పాసాపరు లగు వారికి
ండిన చొప్పును, పొగ పు వాడనయు,
కొగ పారు చందము కానరాలేదు. హృద
యములు ఝుల్లు మనినవి. నేడుకూడ ఆప
వాస మేమో యని అనుమానాస్పద
ముగా ఆపోశనము పోసి అమిత్రమస్తు
అనగా చిత్రముగా వారి యాకులలో
అన్నపూర్ణాదేవి దివ్య కటాపీక్షణముల

‘పప్పును బిండి వంటలును
బాయసముల్ పుకముల్ గుడంబులుం
గుప్పలుగాగ జాట్టునను
గూగ్గున గూడిన యేరు బ్రాలతె
ల్లిపుర భోగివంటకము
గమ్మని తాలిపుసాజై పింకితో
నొప్పులుగా భుజించి వియ
భోత్రము లాకటి చిచ్చు పెచ్చునన్.’
షడసోపేతి మైన భోజనమును
తృప్తిగా చేసిరి.
ఈపై చెప్పినవి బ్రాహ్మణ భోజన
ములు పెండి కొడుకు వంక చుట్టాలకు
పెద్దతరగతి బంధుకులకు మంచిమందేటి
మాంసమును చేపల కూరను అమృతో
పమాసములుగా వండి పెట్టినారట.
వానిని తినువారు ఆహా! అమృతాయ
మానముగా నున్నదను మెచ్చుదలను
క్రీహర్షుడు స్వయంగా విని శ్రీనాథునకు
చెప్పినాడు. అంతేకాదు అడవిపంది
మాంసమును నిమ్యరసముతో నువ్వుల
నూనెతో శ్రేష్ఠినచో అమృతమధుర
రసఖండములే.
అన్నటి పాకకాసములు మాంసములు
మాంసములు కానట్లుగను, అమాంసము
లను మాంసములుగను, భ్రమ వడునట్లు
చేయు చాక చక్ర్యములు గలవారు.
జంగము దేవర్ల భోజనప్రక్రియ ప్రతా
చరణము, అతిథి సత్కారములను, వివర
ముగా హరివిలాసములో వివరించినాడు.
అందులో మాంసమును వీధిముగా వండ
వలయునో దానిలో నేయేద్రవ్యములు
జేయవలయునో ఈ విధముగా చెప్పి
యన్నాడు.
‘మిరియును నల్లియున్ బనువు
మెంతియు నింగువ జీరకంబు శ
ర్కరయును జింతపండును గ
రాంబువు గమ్మని నేయి తైలమున్.
బెరుగును మేళించి కడుగ
బెక్కువిధంబులక బాక నుడివండిరి’
అన్నట్లు విధంబులక బాక నుడివండిరి

ఇది అమృత పాకముట. ఈశ్వరార్చన
కళాశీలు డగువానికి ఈభోజనప్రక్రియ
ఎలా తెలిసినదో? సార్వభౌమతయే దానికి
కారణము కాబోలు.
ఈపైపదార్థములను భుజించిన పిదప
నుఖముగా జీర్ణమగుటకు పుల్లపెరుగుతో
గావించిన యావపచ్చళ్ళను చవిచూచినా
రంతే. తినునంతటి యౌషికయు వవకాళ
మును గూడ లేవు.
ఈ ఆవ పచ్చళ్ళపై గోదావరీ మండ
లము వారి కభిరుచి మెండు. నెల్లూరు
గోదావరీమండలముల వారి భోజనప్రీతికిని
కృష్ణా గుంటూరుమండలములవారి భోజన
ప్రీతికిని చాల తేడాకలదు.
తరువాత పానకములు, ఫలరసములు
మొత్తముగా చెప్పినాడు. శ్రీనాథుని
భుజిక్రియా చమత్కృతిని తిలకింపుడు.
చలివాలు నవ్వులడువ
ములు, చన్నులు పనస తొనలు,
మోవులు మండం
గలు, చీరలుగ భుజిక్రియ
వలపించె బెండ్లివారి వనితయు పోలెన్.
వలపించు వనితయే యైనది.
ఇక్కడ తాంబూలసేనము. అది కప్పు
రపు వీడ్వము. అంతేకాని వట్టి వక్కలా
కులు నములుట గాదు. దానిలో పరియించి
కములు. ఈ పద్ధతి ఒకపూట మాత్రమే
గాదు. ముప్పుట భోజనక్రమ మింతే.
అనగా వారు బంధు ప్రకరమునకు, అతి
థులకు పెద్దలకును గావించెడి విందు.
(సకేవలం)
* ప్రభుత్వాస్థానకవి ఒక్కరేఉంటూం
డగా ప్రభుత్వాస్థాన సంగీతవిద్వాంసు
లిరువురు నియమింపబడిరి.
* శ్రీ ఈమని శంకరశాస్త్రి. శ్రీ మంగ
ళం పల్లి బాలమురళిష్ట గాన
విద్యలో ఒకరికి దీటైన వారింకొకరు.
శ్రీ దాశరథికి దీటైన మహావి యం
కొకరు కనబడక కావచ్చును.

‘సంధ్య’ నవల - ఒక పరిశీలన

- శ్రీమతి సావిత్రి, ఎం. ఎ., బి.యిడి.

సృష్టిని పరిశీలిస్తే అంతా అయోమయంగా కనిపిస్తుంది. ఏదిమనం ఆసీస్తామో అది దూరమవుతుంది. దేని విషయంలో మనవద్దని అనుభవంకంటామో వద్దన్నా అది మనల్ని ముద్దలుబంటుంది. ధనమున్న చోట విద్యకొండదు. విద్యాశక్తి ఉన్న చోటదబ్బు దైవబలం అనుభవంగా ఉండవు. ధనికుల ఇళ్లలో సంతానం కూడా ఉండదు. దరిద్ర నారాయణుల ఇళ్ళు వాకిళ్ళు వారిసంతానాలు కుచేలుడికి ప్రతిరూపాలు. అన్నమో రామచంద్ర అని వెన్నుమీక కంటు కుపోయిన కడుపుతో, పీక్కుపోయిన కళ్ళతో బావురుమని ఏదేవువాళ్ళు ముప్పావలా వంతు అయితే, కేవలం తిన్నది అరక్క ఎల్లాగ అరగించు కోవాలో తెలియక, ధనమైకంతో కళ్ళుపొరలు గమ్మి వినోదాలతో, విలాసాలతో, వక్రాలలోచనతో తలపులు వెలిరితలను వేసేవారు పాపలా వంతు.

ఆదేమి చిత్రమో, సమాజంలో వీరి సంఖ్య చింతింజలు చిమ్మినట్లు ఆక్కడక్కడ పలు చగనే ఉన్నా వీరి ప్రాభవం మట్టుక్కు ముప్పావలా వంతును మూడు చయపుల నీళ్లు త్రాగించటమే సమాజంలో మనం చూస్తాన్న చిత్రం. పేద వారిని బ్రతకనివ్వరు అలాంటి మదోన్య త్రురారి కుపకారము చేయదలంచి వాంతుండి తాను పొందిన స్వ్యామైన తృణ పజాలకు విశ్వాసంతో కృతజ్ఞతను చూపాలనుకొని సంఘం దృష్టిలో దోషిగా రూపొందింప బడిన ఒక కన్య జీవితగాథయే ‘సంధ్య’ నవల.

శ్రీమతి మౌదిరెడ్డినులోచనగారు ఈ నవలను ఒక చక్కని మలుపులో నేర్పుతో సమాజం ముందర అద్దము పట్టినట్లు మలిచేయి.

జానకమ్మ ఉత్తమురాలు. గుణవతి. రూపవతి. ఆమె అంద చందాలకు మగ్న డైన రఘుచంద్ర అనే ఒక జమీందారు కుమారుడు ఆమెను వివాహం చేసుకుంటాడు. ఆ అమ్మాయికోసం, ధన ధాన్యాలు అన్నీ త్యాగం చెయ్యవలసి వస్తుంది. తండ్రి జమీందారు రఘుచంద్ర తన వంశ గౌరవాన్ని మంటకలిపే డన్న సెలంతో ఆస్తి యివ్వనన్నాడు నూతన దంపతులు రైతులు తోడు చేసుకొని వికాలప్రపంచంలో అడుగు పెట్టారు. జమీన్లు చూసుకోవడం అనే నాజాకు పనితప్ప కాయకష్టం చేయడము తెలియని రఘుచంద్రకి ఏఉద్యోగమూ రాదు. జానకి చేసే చిన్న ఉద్యోగంతో కాలం గడుపుతారు. అతనికి దొరికిన ఉద్యోగపు తృప్తి పొందక భార్యకే అతని ఆరోగ్యము దెబ్బతింటుంది. గర్భవతి యైన జానకమ్మ ఆడ కవలపిల్లలను ప్రసవిస్తుంది.

ఆమెప్రక్క మంచముపై ఒకధన వంతుని భార్య ప్రసవించింది. పేరు ఇందిరమ్మ. పుట్టిన శిశువు మరణించింది. ఈ సారి పాప పెత్తుకురావంటే ఆమెభర్తకు మరో వివాహం చేస్తానని ఆత్మగారు బెదరగొట్టింది. తన కాపురం పోతుందని చనిపోయిన శిశువును తల్చు కంటూ రోదించింది ఇందిరమ్మ. ఆనాడు తనభర్త వేణుగోపాలరావు పాపని చూడటానికి వస్తాడని తెలిసి ఆకప్టైన్ గట్టెక్కించ మని ప్రాధేయపడిన ఇందిరమ్మ కోరిక కాదనలేక పోయింది. జానకమ్మ, తన పక్కలో నున్న పాపల్లో ఒక పాపని తాత్కాలికంగా ఆమె చేతిలో పెట్టింది. కష్టాన్ని గట్టెక్కించిన జానకమ్మ సహృదయత్వాన్ని కొనియాడకుండా ఉండలేక పోయింది ఇందిరమ్మ. వేణుగోపాలరావు నెడలి పోయిన తరువాత పాపని తిరిగి ఇవ్వబోతూ ఆమె పడిన వేదనను అరంచేసుకున్న జానకి భర్త అనుమతితో ఆ చిన్న పాపను వారికి దత్తత కిచ్చేసింది. ఈ విషయం జానకమ్మ, ఇందిరమ్మల మధ్య పరిమితమయింది. ఇచ్చి పుచ్చు కోవడాలలో ఇద్దరిహృదయాలు సన్నిహిత మయ్యాయి. ఇందిరమ్మ హృదయం ఆనందంతో ఉప్పొంగి పోయింది.

కథాగమనంలో అనారోగ్యానికి గురియైన రఘుచంద్ర, ఆతరువాత కొంత కాలానికి, జానకమ్మ, మరణిస్తారు.

లక్షతకువారసురాలుగా పెరుగుతున్నది సుధ. తల్లి చనిపోయిన సంధ్య అనాథ అవడంతో ఇందిరమ్మ తన ఇంటికి తీసుకెళ్ళింది సంధ్యను వారిమధ్యగల బాధుల్ని సంధ్యకు తెలుసు. సుధకు తెలియదు.

సుధ డబ్బువిచ్చలవిడిగా ఖర్చు చేస్తూ, ధన లాలస త్వంతో అశోక్ అనే అబ్బాయిలో స్నేహం చేస్తుంది. అధనాశ ఆమె కన్నుకప్పింది. దారి తప్పింది. అనాథ అయిన సంధ్య జీవితంలో అడుగడుగునా కష్టాలనే ఎదుర్కోవలసి రావటం చేత జీవితం ఓర్పునీ, ఓదార్పునీ, త్యాగాన్నీ నేర్పింది. పెళ్ళికాకుండా తన చెల్లెలు కనిన శిశువునకు తాను తల్లిగా, మారి శిశువును జేర్చుకుంది. నింద తనమీద వేసుకుంది. తనచుట్టూ ఎవరూలేరు. కాని సుధజీవితం అల్లాకాదు. ఆమెయే సర్వస్వమని ప్రాణానికి ప్రాణాన్ని పణంగా పెట్టే తల్లి తండ్రులు, ఉద్వలభవివ్యక్తు, అంతస్తుకు తగ్గ హోదా, అన్నీ ఉన్నాయి. తన చెల్లెలి చదువుకు, డబ్బుకు, స్థానానికి లోటురాకుండా కాపాడి సంఘదృష్ట్యా తన నేరసురా లయింది. లోకం నిందల ఉక్కుగోళ్ళతో తన్ను రక్కుతున్నప్పుడు, తనను వరించిన ప్రియుడు తన చెల్లెలు సుధను పెండ్లాడ దలచినప్పుడు కూడా అగ్నికుండాన్ని కడుపులోనే కమ్మకుందితప్ప నిజం చెప్ప ప్రయత్నించ

నైనా లేదు అవిధంగా సుధ జీవితాన్ని కాపాడుతూ అంత్యావస్థలో తన తల్లి కిచ్చిన మాట నిలుపుకుందుకు తాను బల్ల పోయింది చివరకు వెక్కిరించిన ఆ విధే ఆమెకు ఆనందాన్ని దక్కించింది ఆమెతో సహాపాధ్యాయుడుగా పని చేస్తున్న శ్రీరామ్ ఆమె జీవిత గాథను చదివిన తరువాతకూడా ఆమె ఓర్పును కొనియాడి, 'నె రని మనస్సుతో, ఆమెను వివాహమాడతాడు'

(స్త్రీ)లందరిలాగే తాను ఒక సామాన్య మైన జీవితాన్ని గడపడానికి ఇన్ని ముళ్ల కంచెలు దాటవలసివస్తుంది సంధ్యకు

'సంధ్య' కథేతివృత్తాన్ని మలచటం కోసం రచయిత్రి తీసుకున్న పాత్రలలో సుధ-ప్రకాష్ - అశోక్ పాత్రలు ముఖ్యమైనవి జానకమ్మ, ఇందిరమ్మ వేణుగోపాలరావుగార్ల పాత్రలు మాధ్యమిక పాత్రలు ఇక సంధ్య పాత్ర ప్రాముఖ్యం పుస్తకనామధేయంగా పెట్టడమునబట్టే గ్రహించవచ్చు

జానకమ్మ, ఇందిరమ్మలు ఇద్దరూ ఇంచుమించు ఒకే దృక్పథంలో చిత్రింపబడ్డారు. ఇద్దరూకూడ రూపవతులే గుణవతులే ఇద్దరూ ఓర్పు, నేర్పుగలవ్యక్తులే జానకమ్మ అధికంగా కష్టాలనుభవిస్తూ బాధపడుతున్నా ఎదుటివారలనుభవించే సౌఖ్యాలను - సుఖాలపట్ల ఏపాటి ఈర్ష్య లేని సహృదయురాలు తన కవలపిల్లలలో ఒక అమ్మాయిని ఇందిరమ్మకిచ్చింది వారిద్దరూ అభిమానంగా ఒకరి కొకరు శ్రమ్యుపకారంగా ఉంటూ వుంటారు. జానకమ్మ వ్యాధిగ్రస్తరాలైనపుడు వైద్యసహాయం చేయిస్తుంది ఇందిరమ్మ అంతే కాదు జానకమ్మ మరణానంతరం సంధ్యను తన యింటికే తీసుకెళ్లి కష్టంలో ఆదుకొంటుంది తన కాపురాన్ని నిలబెట్టి బిడ్డచేత 'అమ్మ' అని పిలిపించుకుంటున్న తల్లిగా ఆ ఆధూనికపాటానికి సహాయపడిన జానకమ్మపట్ల ఆమెకు ప్రేమాభి

మానాలు ఈ ఇద్దరి పాత్రలు నిండుగా చిత్రింపబడ్డాయి ఇందిరమ్మలో డబ్బుగల హోదా దబ్బా, వస్తువులు, చీరలు, అలంకరణ మొదలుగా వర్ణింపబడ్డాయి డబ్బుగల వ్యక్తి అయినా గర్వం లేకపోవటం ఈ పాత్రలోని గొప్పతనం కృతజ్ఞత, దయ, సహాపకారం, ధర్మానురక్తి, సంస్కృతిపట్ల గౌరవం ఉన్న వ్యక్తిగా ఎడనెడ గర్వి పబడుటచే ఉత్తమపాత్ర చిత్రిణ అనుటలో ఆతిశయోక్తి లేదు.

అశోక్ చదువులేనివాడు డబ్బు కొద్దిగా ఉంది తాళ తిండుల పేరుతో జీవితాన్ని గడిపెయ్యా అని ఆశించే సోమరి అడువారు తెచ్చే కట్నంతో తాను స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ జీవించవచ్చని ఆశించిన మగసిరిలేని పురుషాచారము తను స్వేచ్ఛగా తిరిగి 'సుధ' జీవితంతో ఆడుకొని, అనుభవించి, ఆమె గర్భవతియని తెలియగానే సుధని దూషించి, వేరొక అమ్మాయిని పెండ్లి చేసుకున్నాడు జాలి, దయ సద్భావాలు ఏకాకాన లేని దుష్టుడు 'సుధ' జీవితం వక్రించడానికి, ఆమె అవివాహితగా ఉన్నపుడే తల్లి కావటానికి, సంధ్య ఆ పిల్లవానిని తన అక్కన జేర్చుకుని పెంచుతూ సమాజందృష్టిలో దోషిగా పరచానింబడడానికి - ఇంత ఆనశేల - సంధ్య - వల కథేతివృత్తానికి అశోక్ పాత్ర ప్రతినియక పాత్రవలె పోషింపబడింది.

ఇటువంటి పాత్రలు నేటి సమాజంలో సజీవంగా తిరుగాడుతూ తరచు మనకు ఎదురౌతూనే ఉన్నాయి ఈ విధంగా మోసంచేస్తూ కన్నెపిల్లలను శక్రగతులు పట్టించే బూటకపు ఆంగ్లణ కాలమిని దానిని రచయిత్రిగాని సోపానోచిత్రించి సమాజానిక అద్దం పట్టేగు నేటి సమాజంలో ఇవి సామాన్యంగా ఎదురయ్యే విషయాలు హద్దుమీరిన కాలం

ప్రకాష్ వేణుగోపాలరావుగారి మేనల్లుడు చిన్నప్పటినుండి సుధనిచ్చి పెళ్ళి చేద్దా మనుకున్నారని కాని ప్రకాష్ లో కొన్ని ఉన్నతిభావా లున్నాయి ఆ దృక్కోణంతో చూసే ప్రకాష్ సుధని అంగీకరించలేదు సుధ అహంకారం, డబ్బుగర్వం, లెక్కలేని ఖర్చు - అదుపు లేని తిరుగుడు, చదువుపై అనాసక్తి-అతనికి అయిష్టం.

సంధ్యలో ఉన్న నిదానం, నిండుతనం, ఓర్పు, మాట నేర్పు, కష్టపడిపనిచేయటం అతన్ని ఆకర్షించేయి సంధ్యపై మరులు కొంటాడు ఆమెని కష్టాలలో ఆదుకుంటాడు అభిమానిస్తాడు సంధ్యతల్లి జానకమ్మని పట్నం తీసుకెళ్ళి వైద్యం విషయములో సహాయపడతాడు తల్లి లేని సంధ్యను ఆదరిస్తాడు ఆమెను చదువుకుందుకు ప్రోత్సహిస్తాడు ఇందిరమ్మగారి ఇంట్లో ఒక పనిమనిషిలా పనులుచేస్తూ ఉన్న సంధ్యను చూసి గిజగిజలాడిపోతాడు. సుధలో లేనిది, తాను కావాలనుకున్న గుణగణాలు సంధ్యలో చూచి ఆమెను వివాహమాడాలన్న తన శోరికను వ్యక్తంచేస్తాడు సుధ పెండ్లిఅయ్యే వరకు ఆగా అని సంధ్యపెట్టివ కాలం గడుపుకు అతను ఆగాడు అనుకోని అవాతరం అడ్డుకుంది సుధ గర్భవతియై అవివాహితయే తల్లి అవుతుంది ప్రపంచానికి తెలియనియ్యకుండా సంధ్య అనుకుంటుంది ఈలోపం సంధ్యదే అని తలంచి చెప్పినగి వినక, చెప్పకొడానికి ప్రకాష్ అనకాకామేనా ఇయ్యక, సంధ్యను నిందించి తిరిగి సుధనే పెండ్లాడుతాడు

సామాన్యంగా పురుషులు అంతే తామెన్ని తప్పుకునులు చేసినా ఇల్లాలు గౌరవింపాలి ప్రక్క నేకూర్చుని వడ్డించి ఒక్క పరవాలి కాని తన ఇల్లాలు అనే స్త్రీ ఆరతిప్రసాదేనా ఓర్పుకోలేదు నిజానిజాలు తెలుసుకునే ఓరిమిన్నెనా చూపడు.

ఈ జీవితసత్యాన్ని చక్కగా వర్ణించే రచయిత

ఇక సుధ పాత్ర కథాగమనానికి ఆయన పోసింది ఇలాంటి యువకులు నాగరికత పేరుతో సమాజంలో విచ్ఛల విడిగా తిరగటం, నాగరికత పేరుతో అసభ్యంగా ప్రవర్తించడం, వాడు ఆపు లేని ప్రవర్తన, నగ్నప్రదర్శన వస్త్రధారణతో నునకు కనబడుతూనే ఉన్నారని దీనికి కారణం ఆలోచిస్తే కొంత సమాజంలో వచ్చిన మార్పు, తల్లిదండ్రుల పెంపకంలోని లోపం, యువతరాన్ని రెచ్చగొట్టే సినిమాలు సినీమాలు కేవలం ధనార్జనకై తోడ్పడే వ్యాపారసంస్థ అన్నమాట మరచిపోయి ఆ సినీజీవితాన్ని తమ నిత్యజీవితంలో ఆచరించ ప్రయత్నిస్తుంది యువతరం.

తల్లితండ్రులు పిల్లల్ని పెంచేపద్ధతిలో కూడా పూర్వ విధానాలను విస్మరించేరు. సమాజంలో వచ్చే మార్పుల్లో పిల్లలను ఆటంకపెట్టకుండా పెంచటం, అంతులు విధించకపోవటం కూడా ఒక మార్పుగా తలస్తున్నారు ఎక్కువమంది తల్లితండ్రులు. సమాజంలో ధనికవర్గం ఎక్కువగా ఉండి, అందరూ అశేషిధమైన సంస్కారాన్ని అలవరచుకునే వారంటే పిల్లల్ని పట్టించుకున్నా లేకపోయినా అంత బాధ ఉండదు మనదేశం ఆమె రికా జపానులవంటి నవనాగరిక దేశం కాదు. ఆ దేశాల్లో వయస్సులో వచ్చే కోరికలు, వాటిని యీదేర్చుకుందుకు చేసే ప్రయత్నములు - దగ్గరదారులు సర్వదా మార్చదాయకములు కావు సుధలోని ఈ పోకడలను వేబులోపాలరావు అభిశంసించకపోవటం తల్లిదండ్రుల బాధ్యతా హిత్య ప్రవర్తన అకతివుడు 'Spare the rod, spoil the child' అను నూకీ ఎంత అనుభవముతో చెప్పినదో విడితేమే

యూరోపియన్ దేశాలలో స్త్రీ ఎప్పుడూ మనకంటే అనేక రెట్లు స్వతంత్రురాలు. ఆమెకు పునర్వవాహం చేసుకునే హక్కు ఉంది 'మనదేశంలో లేదా?' అనిపించవచ్చు. అది వ్యాయాళాస్త్రియంలోని స్త్రీహక్కుల జాబితా మట్టుకే పరిమితము. స్త్రీ ఈహక్కును ఉపయోగించుకొని ప్రయత్నించిన సమృద్ధతతో ముందుకువచ్చే పురుషులు ఎంతమంది ఉన్నారు సంఘములో? పశ్చిమ దేశాలలో పెండ్లికాని యువతి గర్భం ధరించిన దాని నొక పెద్ద విషయంగా అన్యులక్కణ్ణు చెవికోసుకుంటూ చెప్పుకోరు. పైగా అటువంటివారికి పుట్టిన పిల్లలను దత్తత చేసుకుందుకు ఎంతోమంది ముందుకు వస్తారు భారతదేశంలో నేటికీ కూడా స్త్రీ ఆస్వతంత్రురాలు ఆమె వంచించబడినా తప్పు ఆమెదే సమాజం దానికి 'రేగిముల్లు - అరిటాకు' సామెతను నిర్ణయించింది భూతద్దంలో పరిశీలించి సంఘం ఆమెను దోషిగా నిరూపిస్తుంది. అందుకే సంఘంలో ఏపురుషుడూ ముందుకి రాదు మనసాంఘికపరిస్థితులు అటువంటివి

అందుకే 'టీన్ ఏజ్-పదహారేండ్ల వయస్సులో' తెలిసీ తెలియని ప్రవర్తనలకు స్వేచ్ఛ నిచ్చి, విచ్ఛలవిడిగా తమ కోరికలను తీర్చుకొనుటకు తగిన డబ్బును, పోకెట్ మనీలను ఇచ్చి, మగపిల్లలతో నాగరికత పేరుతో స్వేచ్ఛగా మాట్లాడే స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వటం తల్లితండ్రుల తప్పు వారికి ఆ వయస్సులో అదుపు ఎంతేని అవసరం. అదుపులేని అమ్యాయుకోరికలు గుర్రాల్లా పరుగెడుతాయి అలాగ అదుపు చేయనినాటి ఫలితముల ప్రతీకే యీనవలలోని సుధ పాత్ర దీనిని రచయిత 'ముంజేతికంకణము' అన్నట్లు ఈ పాత్రను విశదీకరించి పోషించేరు

రచనా సామర్థ్యము దృష్ట్యా వీరి నేర్పు ప్రశంసనీయం. చెప్పదలచుకున్న విషయమును చక్కటి రంగులతో పారవలచుచు అలంకరించి పెట్టడంలో వీరి

నైపుణ్యం తెలుస్తుంది కథ ఎత్తుగడ కూడా 'అనగనగా ఒకరాజు' అన్న ఫ్లీక్-లోకాక flash back సిద్ధాంతంలో వివరించారు

సంధ్య ఉపాధ్యాయురాలు. కష్టాల నెదుర్కొంటూ జీవితం గడుపుతూ ఉంటుంది ఈర్ష్యాకువలన కొంతమంది సహోపాధ్యాయులు ఆమెను నిందిస్తూ ఏవంకా ఆమెలో నిరూపించలేక ఆమె పెంచుతున్న పిల్లవాడు ఆమెకు పెళ్ళికావడానే పుట్టినట్లు దూషిస్తారు. కాని ఆదే స్కూలులో పనిచేసే శ్రీరామ్ అది నమ్మకు సరిగదా సంధ్యపట్ల ప్రత్యేక గౌరవం చూపుతాడు ఆమెను పెండ్లి చేసుకుంటానన్న తన భావాన్ని సవిషయముగా ఆమెకు విన్నవిస్తాడు. ఇదిమూడవ చాప్టరులో జరిగింది తొందరపడవల దని వారింది, తనను గురించి నిదానంగా నిర్ణయాన్ని తీసుకోమని చెప్తూ 'ఈ పుస్తకమును చదివి నిర్ణయించుకోండి' అని ఒక పుస్తకం ఇస్తుంది. నాల్గవ చాప్టరునుండి శ్రీరామ్ చదివిన విషయం సంధ్య-సుధల జనన వృత్తాంతంనుండి చివరివరకు ఎట్లా సాగిందో-సంధ్య పెంచుతున్న పిల్లవాడు ఎవరో అన్న కథాగమనాన్ని శ్రీరామ్ చదవటంద్వారా పారవలకు తెల్పటం అయింది.

ఈవిధమైన శిల్పం యీ నవలకు ప్రత్యేకస్థానాన్ని నిచ్చింది. చెప్పిన మాటలు ఎవరూనమ్మరుగనుక జీవితాన్ని చదవటంద్వారా పాత్రపట్ల ఒక భావాన్ని నిర్ణయించుకోవడం సమాజం దూరం ఆలోచించి రచయిత సంధ్య పాత్రపట్ల సానుభూతి చూపేటట్లు పారవలచుచూ యాన్ని ఆకట్టుకొన్నారు.

శక్తిభద్రుని సీత

- కుమారి నారపరాజా క్రికల్లి, ఎం. ఏ.

శక్తిభద్ర విరచితమగు 'ఆశ్చర్య చూడామణి' పూర్వరామకథకు సంబంధించిన నాటకము రామాయణమునందలి ఆరణ్య, కిష్కింధా, సుందర, యుద్ధకాండముల కథ ఈ నాటకమున కితి వృత్తము.

ఆశ్చర్య చూడామణి రామనాటకము కనుక ఇందలి నాయికానాయకులు సీతా రాములు. సర్వసాధారణముగా కావ్యమున నాయకులకే ప్రాధాన్య ముండును కాని, శక్తిభద్రుడు తన నాటకమున నాయికకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినట్లు నూత్య పరికితమున సువ్యక్తమగును నాటక నామమే ఆవిషయమును వ్యక్తీకరించుచున్నది చూడామణి సీతకు శిశోభూషణము. అంగులీయకము రాముని ఆభరణము ఈ నాటకమున అంగులీయక చూడామణులు ఋషిదత్తములు మహిమోన్వితములు. వీటినిధరించిన వారిస్వగృహమరూపులకు నిజహుప్రప్రాప్తి కలిగించును. అంగులీయక చూడామణులు రెండును మహిమగలవియే యైనను శక్తిభద్రుడు తన నాటకమును 'ఆశ్చర్య చూడామణి'గా పేర్కొనట నాయికా ప్రాధాన్యమును చూపించుచున్నది

పాశ్చాత్యనాటకకర్తలలో పేరెన్నికగన్న షేక్స్పియర్ 'మేకబుత్' అను దుఃఖాంత నాటకమును రచించెను, అందు నాయకుడైన మేకబుత్ పతనమునకు ఆతని భార్యయైన రేడ్డిమేకబుత్ కారణరాలు. నాటక మాసాంతము చదివినవారికి అందలి నాయికా ప్రాధాన్య మెరుకపడగలదు. షేక్స్పియర్ నకు కొన్ని శతాబ్దములు పూర్వ డయిన శక్తిభద్రుడు నాయికా ప్రాధాన్యముగల నాటకమును రచించెను ఈ నాటకమున శక్తిభద్రుడు నిలక్షణముగ సీతపాత్రను పరిపోషించెను

చెను స్త్రీత్వమునకు ప్రతినిధిగ సీతను చిత్రించెను, కొన్ని తావులందు స్త్రీజన విరుద్ధము లగు గుణముల నామె యందు పొందు పరచెను

అడది అనూనుకు మారుపేరు కాని ఇందలి సీత ఆననూను. రామలక్ష్మణ లిరస్ఫుటయైన శూర్పణఖ దుస్థితి సీతకు బాధన కలిగించినది వలచినచిన్నశూర్పణఖను స్వీకరింపని రాముని సమరింపక పోగా అందుకు బాధపడినది సీత స్త్రీ సహజమగు అనూను శక్తిభద్రుని సీతలో ముంతైన కావము

వివిధ రామాయణముల యందు కాని, ఇతర రామనాటకములయందు కాని మాయామృగార్థియై చనిన రాముని రక్షణకై సీత లక్ష్మణుని పంపుట కలదు. కాని ఈ నాటకమున 'సీతే! త్వ మపి మోముపేక్ష నే' అను భవానా రాముని కంఠస్వరమును వినిన సీత ముందువెనుక లాలించింపక రాముని రక్షించుటకై ఒంటరిగా బయలుదేరినది, రాముని రక్షణకై లక్ష్మణుని పంపుటలో శక్తిభద్రుని సీత మన స్సాగలేదు. అబల నని కాని, ఏకాకినని కాని ఆలోచింపక ప్రాణేశ్వరుని సాహాయ్యార్థము చనుదెంచిన తెగు వరిగ శక్తిభద్రుడు సీతను చిత్రించెను

ఈ సందర్భముననే లక్ష్మణుడు ఆశ్రమమున సీతను ఒంటరిగ వదలి వెడలుటకు శంకించుచుండగా 'సమాధి రక్షతి స్త్రీ జనః న బాణాః' అని సీత పలుకును స్త్రీ పాత్రవత్సమే స్త్రీకి రక్షణగాని బాణములు కా వను పలుకుట ఆమెను స్త్రీరత్నముగా నొనరించినవి

సీత పతివ్రతామత్సరికనుక నే మాయా రాముని రామునిగ భ్రమించినను ఆతని సాన్నిధ్యమున ప్రశాంతతను పొందలేక పోయినది 2

రావణుడు రామరూపధారియై సీతను సమీపించును నూతుడు లక్ష్మణుడు వేషధారియై మాయారాముని, సీతనుచేరును. భరతునకు అపద వాటిల్లగా ఋషిజనము రథము ననుగ్రహించినట్లు మాయాలక్ష్మణుడు పలుకును అది సత్యమే యని సీత విశ్వసించును సీత కావిశ్వాసము కలుగుటకు కారణము లేకపోలేదు పూర్వము మహిమోన్వితములయిన అంగులీయక చూడామణులను ఋషులు లక్ష్మణున కొనుగిరి. కనుక ఋషిజనానుగ్రహము ఆమెకు క్రొత్తకాదు కనుక ఆమె మాయారామలక్ష్మణులను నమ్మినది తక్కిన రామనాటకముల యందు వలె గాక సీతను ప్రాధాన్య శక్తిభద్రుడు చిత్రించెను రథము ఋషిదత్త మని మాయాలక్ష్మణుడు పలికిన వెంటనే ఆమె పూర్వము కూడ ఈతనికి ఆశ్చర్య చూడామణియు, అంగులీయకమును ఇచ్చిరిగాదా' అని తర్కించుకొనుట ఆమెకు గల పరికిలనాశక్తిని ప్రకటించును

శక్తిభద్రుడు సీతను ధీరురాలినిగ చిత్రించెను సీతకొరకు అంతపుర స్త్రీల నయిన విడుతు నని పలికిన రావణునితో సీత నాకై నీవుజీవితమునే విడువవలసియుండునని హెచ్చరించును. రాముడు ఆతని ప్రాణములు హరించును. భీకరుడయిన రావణుని తృణప్రాయునిగ భావించినది. తన పాదములను తాకిన ఆతని శిరస్సులను తృణీకరించి మండోదరిచే ధీరురాలనిపించుకొనినది

రావణాసురుని తలలు తన పాదముల నంటిన మాత్రమునకే అపవిత్రురాలైతినిని తలచిన సాధ్వీమత్సరి శక్తిభద్రుని సీత, రామదూతగా లంకను చేరిన హనుమంతుడు సీతను కాంచి, రాము డామె కొరకై వేయిరెట్లు ఎక్కడ దుఃఖించినను తప్పులే దని భావించును

సీత సచ్చాత్రితమును నీచులు దుర్మార్గులు, అయిన రాక్షసులను కొనియాడుట శక్తి భద్రుని రచనా విలక్షణతయే.

కామవదయిన రావణునకే సీత యందు నిర్మలత్వము గోచరించుట ఆమె సతీత్వమును ద్విగుణీకృతము నొనర్చుచున్నది. సీతను చూచిన రావణుడు 'కః కాలం శశినా మర్షి.' అనుకొనును. నిర్మలమైన చంద్రకళతో సీతను పోల్చుట మనోహరముగ నున్నది పూర్ణచంద్రుడు కళంకయుతుడు, నెలవంక వంక లేనిది.

సీతావహరణ సమయమున రావణుని నూతుడు..

'ఇహం గంభీర చారిత్రాం,

పశ్యామి పతిదేవతామ్
యక సేవన కేధీరా రమతే బంధు నిన్ముహా'

అని సంభావించును సీతకు పతియే డైనను భర్తకొరకు బంధువర్గమును విడిచిన పతిదేవత సీత, భర్తతో అరణ్యము నందైన తృప్తిగా కాలము గడుపగల గంభీరచారిత్ర సామాన్యుడగు నూతుడు సీతను గంభీరచారిత్రగా ప్రశంసింపకుండ నుండ లేకపోయెను.

రావణుని మంత్రియైన వర్ణ వరుడు సీతను గూర్చి - 'చంపక సౌరభ్య మివ పట్నదమాలా పశ్యతి రావణ విభవం సీతా!' అని పలుకును. భ్రమరములు చంపకముల దరిచేరవు సౌరభాధిక్యము కలిగియు చంపకము భ్రమరము నాకట్టుకొన లేకపోయినది. అట్లే సకల శ్రీ విరాజితుడయిన రావణుడు సీత నాకర్షింప లేకపోయెను సీతాపట్నదికి రావణుని సంపదలను చంపకములు తిరస్కృతములు స్త్రీకి భ్రమరసామ్యము చేయుట శక్తి భద్రుని మాత్స్య ప్రయోగము

రావణ వధానంతరము సీత తనను మాయాసీతగా శంకింపు రామునకు సత్య నిరూపణార్థమై స్యయముగా అగ్ని పరీక్షను విధించుకొనిన పతివ్రతామతల్లి (తిరునాయి 17 వ పేజీలో)

తెలుగువారు - ఒరియా భాషా సేవ

- శ్రీ వెలుదండ నిత్యానందరావు ఎం ఏ

శ్రీరాముని పుణ్యగాథను 'విచిత్ర రామాయణము' గా సంకరించిన ఒరియా కవి సారథా దా సుబబడు సిద్ధేశ్వరదాసు ఇతడు ఒరియా భాషలోని ఆదికవి ఈ కావ్యమును గూర్చి ఒరియా వారికి మొదటగా తెలిపిన ఖ్యాతి, ఘనత శ్రీ పురిపండా అప్పల స్వామి గారిది సార్థక నానుధేయ యుతమైన ఈ రామాయణము వెలుగు చూచిన కథకుడ విచిత్రము గానే యున్నది.

శ్రీ దొంకాడ గోపీనాథకవి విచిత్ర రామాయణమును వచన గ్రంథంగా తెనిగించినాడు ఏతద్గ్రంథము 1892 లో ప్రచురింపబడినది దాని (ఒరియా విచిత్ర రామాయణము) నాధారముగా వేకొని కొందరు చంపూ పద్ధతిని, నిర్వచనము గాను రచించారు వేల్పూరి వేంకటకవి (1780-1858), నరసింహ దేవర వేంకట శాస్త్రి, కల్లేపల్లి వేంకటనరసింహమూర్తి (1874-1911) అట్టి వారిలో ముఖ్యులు. కొమ్మూరు సోమనాథ కల్పచార్యుడు కూడ నాంధ్రీరించాడు మూలగ్రంథమైన సారథాదాను ఓడ్ర రామాయణములో పదివేల పాదాలున్నాయని హెక్టోనుటచే నితడు సరాసరి ఒరియా నుండియే అనువదించెనని చెప్పనొప్పును ఒరియా రామాయణంలో 11 వేల పాదాలు కలవు

ప్రకటించారు పురిపండా వ్యాసాలాధారముగా శ్రీ పోతాప్రగడ వేంకట రత్నం గారు 'కొణార్క' పత్రికలో నొక వ్యాసము వ్రాయుటతో సాహిత్య పరిశోధకులు దానికై అన్వేషణ జరిపారు. శ్రీ సచ్చిదానంద మిత్రాగారు దానిని చీకటి కోట జమీందారు గృహంలో సంపాదించ గల్గారు. దానిని పురిపండా సాయంతో తెలుగు అనువాదాల్లో సరి పోల్చారు 1967 డి సెంబర్ లో 'డగర' అను ఒరియా పత్రికలో శ్రీ సచ్చిదానంద మిత్రాగారు ఒరియా ఆది కావ్యం సారథాదాను విరచిత 'విచిత్ర రామాయణ' మని నిర్ణయించారు.

ఈ విధంగా ఆంధ్రుల ఆజమాయిషీలో నొక అవ్యభాషలో నాది కావ్యము నిర్ణయింప బడుట ఆంధ్రుల కెంతయో గర్వి కారణము.

శ్రీ పురిపండా అప్పల స్వామిగారు ఒరియా సాహిత్యమును గురించి లెస్సగా పరిశోధించి తత్ఫల మాధుర్యము నాంధ్రుల కందించిన వారిలో ప్రథములు ఒరియా భాషలో వారికి గల ప్రజ్ఞ ఆపారము. ఒరియా వారి జీవన పద్ధతులు, సంస్కృతి, చరిత్ర ఇత్యా ద్యనేక విషయములపైని వ్యాసములు, ఉపన్యాసములు చేశారు. ఎన్నో ఒరియా నవలల నాంధ్రీకరించారు.

తెలుగకర్తలు ఒరియా మూలగ్రంథమని తెలుపుటచే శ్రీ పురిపండా అప్పల స్వామి గారు మరింత శోధించి ఒరియా ఆది కావ్యము విచిత్రరామాయణ మని

గోపీనాథ్ మహాంతీ రచించిన 'అమృత సంతాన' (అమృత సంతానం) ను 1963 లో పురిపండా అనువదించారు. ఒరియా దక్షిణ పాఠంలోని 'కొడ్' గాని

ప్రజాజీవిత చిత్రణ మందలి విషయము ఒరియా గ్రామిణ జీవితమును ఈ నవల పరిచయం చేయును ప్రతి గ్రామంలోను కలపెద్ద అధిపత్య ముప్రతిహతముగా కొనసాగును మర్యాద, మాటనిలకడ వారి సొమ్ము ధర్తిని (ధర్మిత్రి) ధర్మ (నూర్మడు) భీమచేపుడు (నరుణుడు) వారు కొలిచే దేవతలు

మధుర వ్యావహారికంలో వ్రాయబడిన ఈ నవల చదవ దగినది

కాలిందీ చరణ్ పాణిగ్రాహి రచిత 'మాటిర్ మిష (మట్టిమఁ ఘలు) 1956 లో పురిపండా తెలుగు వారి కందించారు. గాంధీ సిద్ధాంత ప్రాతిపదికగా వ్రాయబడిన ఈ నవల ఒరియా పల్లె పదాలలోని ప్రజా జీవితమును, ఆ నాటి సైనిక విలువల్ని, 'ఉమ్మడి కుటుంబ జీవితను పెలి విజన్ లా దర్శింప జేస్తుంది.

పకీర్ మోహన్ సేనాపతి గారి 'ధమాణ ఆరగుంఠ' (ఆరెక రాతి ఎనిమిది కంటలు), గోవిందదాసు గారి 'అమావాస్యార చంద్ర' (అమావాస్య చంద్రుడు) 'నవలలను. అక్కినీ కుమార్ ఛూఁపు గారి 'కలాపహాడ్' (కలాపహార్) నాటకమును, సురేంద్ర నాథ శర్మగారి 'కాలిందీ చరణ్ పాణిగ్రాహి మున్నగు రచయితల కథలను పురిపండా తెనిగించారు వీరు శేవలం నవలభేదాక కవితలను కూడ అనువదించారు ముచ్చినన్ వీ రనువదించిన ప్రజానాథ్ రథోగారి కవితను చూడండి నిలుపుగా ఉన్న ఈ కవితను అడ్డంగా వ్రాస్తున్నాను.

'ఒక పక్షి సుమారు దిగంతం నుంచి ఎగిరివచ్చి నా నలువేపుల తిరగడం మొదలెట్టింది. దాని ఒక రెక్కమీద తరంగిత సమాద్రం మరో రెక్కమీద కదలని ఆకాశం దాని చుంచువున ఓ ఎర్రని అపిలలా వేలాడుతోంది పృథివి ఈ మట్టి పృథివి

అది దాని అలసిన రెక్కలు రెండు అడించి అడించి ఆహత కంఠంతో నాలో అంది కొంచెం స్థల మియ్యగలవా? అవును రవ్వంత స్థలం రెండడుగులు మాత్రం. ని బైర పోయిన నేత్రాలలోనే నేను కొంచేపు దాన్ని చూశాను. అంతరం భయంలో సంకోచంలో వాణుకున్న నా అరచేయి దాని వేపు చాచాను. పక్షి ఇప్పుడు నా అరచేతి చరియ మీద విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నది' 1

'తెలుగు సాహిత్య ఇలిహాస' (తెలుగు సాహిత్య తీర్మానము) ను పురిపండా ఒరియా వారి కందించారు

1982 లో వీరు ఒరియా స్వతంత్ర రాజ్యం 'నయాగఢ్'లో సదానందపరిషత్ స్థాపించి దాని కధ్యక్షులై ఒరియా సాహిత్య వికాసమున కంఠగానో కృషి గలవారు హైదరాబాదులో జరిగిన అఖిల భారత రచయితల మహాసభ కధ్యక్షుడుగా నుండి వీరు చదివిన 'ఓడ్రహరియా శేయాలు' (ఒరియాలు) ఒరియా పాలి కాపుటాలు) సింధి భాషలోని కనువడింపబడి 1964 లో సింధి మాసపత్రిక 'మాజ' లో ప్రచురింపబడినది

'ఈనాడు' దిన పత్రిక వారు 'విపుల' అను మాసపత్రిక ప్రారంభించారు వీరి కృషి మిక్కిలి కొనియాడ దగినది ఇట్టి కృషి రాష్ట్రాలమధ్య సయోధ్యకల్పించి, సుహృద్భావ సేతువు నిర్మించి, జాతీయ సమైక్యానికి పునాదులు వేస్తుంది. విపుల పత్రికలలోడి కామేశ్వరిగారు ఎన్నియో ఒరియాకథల ననువదించారు వివిధ రచయితల ఓ రెండు మూడు కథలను ముచ్చటిస్తాను. కృష్ణ ప్రసాద్ మిత్రా గారి కథ 'బంధితులు' విపుల జనవరి 1980 లో

ప్రకటింపబడినది 'ఇల్లారే ఇంటికి దేవత' అని తెలియలేక ఎక్కడో ఆనందం దొరుకుతుందని ఆనందగ వేషణులై ఇంటి నుండి వెళ్ళిపోతారు ఇద్దరు మధ్యతరగతి కుటుంబీకులు ఎక్కడా ఆనందం పొందలేక పోవడంతో వారికి మానసిక పరివర్తనం కల్గుతుంది

ఉన్న పరిస్థితులకు రాజీవడి తమకనువుగా సృష్టించుకొని ఆనందం పొందలేని వారిపై ఈ కథ సానుభూతి చూపుతుంది.

బసంత్ కుమార్ శతపథి 'క్లాసికల్ కామెడీ' ని కామేశ్వరిగారు విపుల 1980 మార్చి సంచికలో ప్రకటించారు

డా॥ పాల్ గారు ఇంగ్లీషులో అమితంగా ప్రజ్ఞ వాణ్ణించిన ప్రొఫెసర్. వీరిని భార్య విడచి పెడుతుంది ఒకరోజు పేపర్ లో 'మెట్రోమెనియల్ కాల మా కర్నింస్తుంది అందులో ఇలా ఉంటుంది 'Wanted a retired gentle man for a rich and highly educated widow' డా॥ పాల్ దాన్ని చూచి ఆనందంలో వచ్చే సంఘము రిటైర్ కాబోతున్నట్లు, ఆమెను పెళ్ళాడదలచినట్లు వ్రాస్తాడు. రెండు మూడు రోజుల పిదప పేపర్ లో ఇలా సవరణ వస్తుంది 'Wanted a refined gentle man not a retired gentle man'

అచ్చు తప్పుల వలన ఒక్కసారి ఎంత రాధాంతం, అవహాస్యం కల్గుతుందో వర్ణించింది ఈ కథ

(సకేవం)

(15 వ పేజీ తరువాయి)

అగ్నిపరీక్షానంతరము సీత తనపాతము లపై వాలిన లక్ష్మణునితో 'కుమార ! ఉత్తిష్ట ! ఉత్తిష్ట ! ఈ శ్ర దోషః ! రాక్షస శిర్ష క్షుర్భుపాంసుతాపాదౌ కుమారేణ ఇదాసీం ప్రత్యాలితా వివ పరిశుద్ధాభవతః' అనిపలుకును. రాక్షసుని స్పర్శచే ఆపవిత్రములయిన తన పాదములు లక్ష్మణునిచే కడుగబడినట్లు పరిశుద్ధము అయినవని సీత పలుకుట ఆమె కాతని యందు గల వాత్సల్యమును ప్రకటించును. సీతా పూర్వరూపమయమున రామరక్షిణార్యము తెడలుట కంగీకరింపని లక్ష్మణుని శంకించిన సీత నోట ఈమాట వనిపించి శక్తి భద్రుడు సీతాలక్ష్మణులశిలములను వన్నె తెచ్చినాడు. రామాయణము నందలి 'నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభి నందనాత్' అను లక్ష్మణుని పలుకులకు సరితూగునట్లు శక్తి భద్రుని సీత పలికినది.

శక్తి భద్రుని సీత పాత్రచిత్రణము ఆశ్చర్యము కొన్ని తావులందు వాల్మీకమున సోకయై అశోకనవమున కాన్నించిన సీత శక్తి భద్రుని నాటకమున సుబాగా సాక్షాత్కరించును. ఎంతటి ముగ్ధయో అంతటి ప్రాథ శక్తి భద్రుని సీత.

[క్రిమతి డా॥ కోలవెన్ను మలయ నానీని గారి కర్యవేడుకలో పరిశోధన చేయుచున్నాను. నా పరిశోధనా నిషఘము - రామనాటకానుశీలనము. వారికి సున్నుమాంజలుల్]

1. 'ఆర్యపుత్రా! మీరా దీనురాలిని దిరస్కరించుటచే నాకుఁ జాల బాధకలిగినది' - ఆశ్చర్య చూడామణి, అను నాదము - విష్ణుభట్ల కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.
2. 'ప్రియవచనము వినుచున్నను హృదయముమాత్ర మెందులకో తపించుచున్నది' అనునాదము - విష్ణుభట్ల కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

— + —

భావ విప్లవసారథి దాశరథి

తిమిరంతో సమరం

- శ్రీ డా. జి. బి. ఎన్. ఆచార్య, ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.

'వను గని పెంచి, నా దుధిర
నాళములన్ కవితామరంద వా
హీని ప్రవహింపజేసి, రస
హీన మనోమరుభూమి వందనం
దనములు నాటినట్టి కరు
ణామయి యే గగనాల నున్నదో!
అనవరతానురాగమతి అమృత
ఈకృతి అంకింతం బగున్.'

అని దాశరథి ఈ కావ్యాన్ని - తనకు చీకటిపంచి వెలుగురుకు తీసుకువచ్చిన మాతృదేవతకు సమర్పించి భగ్యచరిత్రుడైనాడు.

దాశరథి తనచుట్టూనూ, దూరంగానూ జరిగిన అనేక సంఘటనల ప్రేరణతో కొన్ని కవితల్ని రచించాడు. ఆ కవితల సంపుట మే'తిమిరంతో సమరం' కావ్యంగా మనము దూచబడింది. ఈ కావ్యంలోని కవితలశ్రేణ్యాన్ని విమర్శించేముందు, కావ్య నామాచిత్యాన్ని ప రామర్శించటం సమ జనం.

ఈ సమరం అనంతం. దురంతమైన తిమిరంతో అనంతమైన సమరం ఇది. మూఢత్వానికి, మూర్ఖత్వానికి, తిరోగమనానికి తిమిరం ప్రతీక. అంటే ఇది ఒక శత్రువు. ఈ శత్రువుతో యుద్ధంచేసే యోధుడే కవి. కవితవ్వమే ఆతని ఆయుధం. ఒక్క కవే యేమిటి? విజ్ఞానానికి, అజ్ఞానానికి మధ్య జరిగే హోరాహోరీ పోరాటంలో మేధావివర్గానికి చెందిన ప్రతివ్యక్తి సైనికుడై పాల్గొనితీరాలి.

దాశరథి ఆభ్యుదయ కవిత్వం - విప్లవ కవిత్వంగా పరిణతి చెందటం మనకు ఈ కావ్యంలో కనిపిస్తుంది. విప్లవ మంటే సాయుధవిప్లవం కాదు. భావవిప్లవ మన్న మాట. చీకటి దుప్పశక్తి. అదుపుశక్తితో

పోరాటం చేసేవాడు మూర్ఖభగవానుడు. ఇది నిత్యం మనం చూస్తున్న ప్రకృతి సత్యం. కవులుకూడా ప్రకృతిసత్యానే ప్రతిపాదిస్తారుకదా! అందుచేత ఇక్కడ దాశరథి ఆదిత్యసన్నిభుడైనాడు. చీకటి రాక్షసిని రవికిరణాలఖడ్గాలతో చీలిస్తే, కవి - కవితల ఖడ్గాలతో చీలుస్తాడు. ఈ విషయంలో రవికీ, కవికీ ఎంతో పోలిక కనిపిస్తుంది. 'తిమిరంతో సమరం' అనే శీర్షిక కవితలోని విజ్ఞానాన్ని, వివేకాన్ని, క్రోధాన్ని, సాహసాన్ని వ్యక్తం చేస్తుంది. తిమిరం లోకంనిండా నానారూపాలతో విజృంభిస్తుంది. అందుకే కవి కూడా బహుముఖప్రతిభతో దాన్ని ఎదుర్కొని విజయం సాధిస్తాడు. దాశరథి విషయంలోకూడా అదే జరిగింది.

కవికి కాంతి ఎంత ప్రధానమో కాంతి కూడా అంత ప్రధానం. అందుకే దాశరథి తన కావ్యాన్ని 'రావమ్మా! కాంతిమ్మా!' అంటూ కాంతికి స్వాగతం చెప్పటంలో ప్రారంభించాడు. ఈశీర్షికలో - 20 వ శతాబ్దం చివరకూడా కులమత తత్వాల మాయలే దని, భూమి కోసం, ఇళ్ళస్థలాలకోసం యుద్ధాలుఆగలేదని, కాంతి కోరిగించి 'రానంటే ఊరుకోను నిన్ను అణుజణువునా చూస్తాను. నిన్ను మాయంటికి తీసుకువస్తాను.' అని నిశ్చయంగా చెపుతాడు కవి.

'నీవు రావన్నాయి మ్రోళ్ళు
నీవు రేవన్నాయి ముళ్ళు
నిజం నిజ మన్నాయి రాళ్ళు
నమ్మలేకన్నాయి నా కళ్ళు'

అని దాశరథి తనలోని 'తపాతపా'ను వెలిబుచ్చాడు. మోళ్ళు ముళ్ళు రాళ్ళు -

ఇవి అశాంతికి చిహ్నాలు ఈ చిహ్నాలు
కాంతి లే దన్నా, కాంతి రా దన్నా
నమ్మలేకుండా వున్న కవి - తన అంత
రాత్మ ప్రకోధంతో, కవితానేత్రాలతో
కాంతిని దర్శించి, స్వాగతం పలుకుతు
న్నాడు ఇది కవుల ఆత్మవిశ్వాసాన్ని
వెల్లడిస్తున్నది కవికి ఆత్మవిశ్వాసమేకాక,
ఆత్మాభిమానం, అధికారం చెలాయించే
దర్పం కూడా వుండాలి అందుకే -

‘పూలు పూయాలి, పూచి తీరాలి,
వెలుగు రావాలి, వచ్చి తీరాలి,
జయం కలగావి, కలిగి తీరాలి,
జనం బ్రతకాలి, బ్రతికి తీరాలి’

అని తన వాక్కులనే నవజాతికి వేద
ముక్కులుగా వినిపించాడు ఈ వాక్కుల
ఋక్ష్మల్లో కవి ‘సంకల్ప శుద్ధి’
నిష్క్మల్లో మార్మోగింది. తనకాంత
శబ్దక ఫలించి తీరా లన్న ధ్యేయాన్ని
ధ్యనింపలేచాడు. తాను కాసించటం,
జరగ పోవటమూనా? అనే ‘ధిమా’ను
కూడా ప్రకటించాడు ‘Poets are
unacknowledged legisla-
tors of the world’ అన్న
నూత్రికి బాసటగా నిలిచిన దాశరథి
ప్రపంచాన్ని కాసించటమే కాకుండా,
ప్రపంచంకోసం తన సర్వస్వాన్ని ధార
పోయటానికి సిద్ధపడిన త్యాగధనుడు.
ఎవరికీ కనపడని ‘కాంతి’ని వెదకటం
పారంభించాడు రవిగాంచనివో కవి
గాంచు ననే అభిజ్ఞుల అభిభాషణం
రృథాపోలేదు అందుకే దాశరథి -

కల్లాకపటం ఎరుగని
పిల్లవాళ్ళో ఉల్లంలో,
సింధువులను ఇముడ్చుకునే
‘గాంధీజీ’ ఆడుగులలో
కత్తులను తుత్తినయలు చేసిన
కవిత్యయల కలం ముక్కులో
ని వుంటావని తెలుసు నాకు’

అనే సంతోషాన్ని ప్రకటించాడు. తాను
పసిగట్టిన కాంతిని నలుగురికీ పరిచయం
చేసి, తన కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చాడు
అతే తన పూపిరిగా బతుకుతున్న దాశ
రథి -

‘ఉగాదివై
నాఆశలపునాదివై
సమరానికి సమాధివై
నరహంతల విశోధివై
జగలలో ఆవరించు!
రజాల తల లుత్తరించు
నామనవిని చిత్తరించు!
స్వాగతమా! కాంతమ్మా!
చైతన్య నికాంతమ్మా!
దీప్యమాన దికాంతమ్మా!
జగన్నాటక సుఖాంతమ్మా!
స్వాగతమా! కాంతమ్మా!’

అని ఆవ్యక్తానంద మధురంగా కాంతిదేవ
తకు స్వాగత గీతాని వినిపించాడు.

‘క్షీరసాగరం’ అనే ఖండిక - నయనా
నందకర మైన నాగార్జునసాగరప్రశంసా
గీతిక

‘కృష్ణ నాపి నిరుపేదల
తృష్ణ బాపినట్టి వారు
విష్ణువుకంటే ఘను అని
వేవోళ్ళ చాటింతును!’

అని తన ‘మానవతా’ దృక్పథాన్ని
చాటాడు. దైవత్వంకన్నా మానవత్వమే
మిన్న అనే నిశ్చయాన్ని వెల్లడించాడు
ఆంధ్రాభిమానం పుష్కలంగా సంత
రించుకున్న దాశరథికి నాగార్జున సాగ
రం నయనానందకరంగా కనిపించటంలో
వింతలేదు ఆయన ఈసాగర తీరంలో
ఎంతో శాంతిని దర్శించాడు నవచరిత్రకు
నాంది పలికిన నాగార్జున సాగరం -

‘తెలుగింటను కలిమి నింప
గలుగు క్షీరసాగరము’

అని ఎంతో మనోహరంగాను, మధురం
గాను పూహించాడు ఈపూహ సత్య
సంపూర్ణమైనది కూడాను కనుకనే

నాగార్జునసాగర నిర్మాణంలో పాల్గొన్న
వారిని విష్ణువుకంటే ఘను అని ప్రశం
సించాడు

అశేషమైన ఆంధ్రాభిమానం ఆయన
రక్తంలో ప్రవహించటం వల్లనే తెలుగు
నాడు ముక్కులు కాకూడ దనీ, సమై
క్యాంధ్రమే తెనుగు జాతికి శ్రేయా
దాయక మనీ దాశరథి ఎలుగెత్తి
చాటాడు.

‘అక్షరనక్షత్రమాల’

అనే ఖండికలో -

‘గోదావరి నుగులులు
కృష్ణమ్మ పరుగులు
తుంగభద్ర తరగలు
మంజీర మెరుగులు
నీ కొంగున కలకాలం
నిలిచి ఉండవలెనమ్మా!’

అని ఎంతో అందంగా, రసనివ్యంధంగా
సంభావించాడు ఇంకా ‘సమైక్యాం
ధ్రము’ అనే ఖండికలో -

‘తెలుగంటే ఒక్కటనే
కల - చెడ దని తెలియగనే
వెలిగించితి దీపాలు
వొలిగించితి కోపాలు’

అని తన సంతోషాన్ని తెలియజేసాడు
ఆయన దృష్టిలో తెలంగాణ వట్టిలోమ్మిది
జిల్లాల భూభాగంకాదు, తెలంగాణ
బహుశాంధ్రప్రదేశ్ పర్యాయపదం దాశరథి
కవితలు చదువుతున్నంతనేపు ‘కలిసి
వుంటే కలదు సుఖం’ అనే భావంస్ఫురి
స్తుంది విడిపోవడం మంటే వడిపోవడం
వివాదాలు అంతరించాలి విభేదాలు
మాసిపోవాలి పరస్పరావగాహనం పెం
పొందాలి దాశరథి ఆకాంక్షించినట్లుగా
మనం -

‘తెనుగు దివ్వె వెలిగించి
పెను చీకటి వొలిగించి
ఆసేతు హిమాచలం
ఆంధ్ర మొక్కటనిపింపెం

అంతేకాదు - లక్షల సమగ్రాంధ దీపావళులను, కోట్ల సమైక్యాంధ దీపావళులను నిత్యం - ఆజన్మాంతం జరుపుకుందాం, అప్పుడే దాశరథికి సంతృప్తి.

దాశరథి అంధ్రాభిమానం సంకుచితమైనది కాదు - ఇరుట గోడల మధ్య ఇటుది పోయేది కాదు అది అఖండ భారతాభ్యున్నతికి దోహదం చేసేది - విశాల విశ్వమానవతా వాదానికి నన్నెట్టేది, ఒకదానిలో మరొకటి పెనవేసుకుపోయేది - పోను పోను ఉన్నత శిఖరాలకు కొనిపోయేది అందుకే దాశరథి పొంగులు వారే హృదయంలో -

‘తెలుగు జాతి ఒక్కటి
భరత జాతి ఒక్కటి
ప్రపంచమే ఒక్కటి’

అనిగొంతెత్తి పాడాడు ఇదీ ఆతన విశాలవిశ్వ మానవతా వాదానికి నిదర్శనం ‘వస్తుదైక కలుంబుమే ఆయనలక్ష్యం. ఒకజాతి తన ముగడ కోసం, మరొక జాతిని పీడించాల్సి పని లేదు సర్వమానవశ్రేయస్సు కాపాడుతూనే తన బతుకును తాను ఉజ్వలం చేసు కోవచ్చు నన్నదే ఆయన ప్రగాఢ విశ్వాసం, ఈ సందేశాన్నే ‘తిమిరంలో సమరం’ ద్వారా మనకు దాశరథి వినిపిస్తున్నాడు అందుకే ఆతన -

‘మనిషి మనిషి ద్వేషించని
మార్గం వెతకాలి
జగతిని, సుఖకాంతులు గల
స్వర్గం చేయాలి’

అని ప్రబోధిస్తూ -

‘హింసనుండి సుమనమాజ
హంస ఉద్భవించు ననే
అసత్యాన్ని నమ్మకు
హంతకుడవు కాబోకు’

అని హితవు సుపదేశించాడు

(సకేషం)

మందార మకరంద మాధుర్యము

- శ్రీ కే కిశోరుబాబు, ఎం ఏ

- శ్రీ కే ఆశోకుబాబు, బి. ఎస్ సి (ఆగ్రి)

(గతసంచిక తరువాయి)

పోతన రచించిన మందారమకరంద, నీరదాగమమేళు - ఈ రెండు పద్యముల నను కరించుచు చాలామంది కవులు పద్యములను రచించినారు యద్య దాచ రతి శ్రేష్ఠస్తత్త్వి ధేవతకోజనః, నయత్ర మౌం కరులే లోక స్తదనువర్తతే అని కదా భగవద్గీతా వచనము!

వారధర్మమును బోధించిన తల్లితో కూతు లిరువురు శ్రీ కాళహస్తి పతి పద కోకన దారాధనంబై కలగర్భ మని శివు నపేక్షించిన చిత్తంబు చిత్త జాయ తమె విలులపై నానపడునో పరశివస్తుతి కథాభావంబు విను మీన లానునే కంటెనలాడు పలుకు లీశ్వరేశ్వరమూర్తి నీక్షింపగోరెడు చూపగ్గ రూపంబు చూడ జనునో ముక్తవల్లభు ననురక్తి గూడ దలంచు కామంబు కూడునె కాముకులను హరునిభవహరు శ్రీకాళహస్తి నిలయు వినుతి యొ రించు జిహ్విక మనుజుపతికి బ్రతుము జెప్పంగబోవున నయము మీల వార ధర్మోపదేశంబు వలదు తల్లి

(శ్రీ కాళహస్తిమాహాత్యము 4-39)

‘అమృతము గ్రోలుజిహ్వ చవి
యంచు దలంచునె తేనె ? నింటిలో
నమరమహీరుహం బుదయ
మైన, నరుం డవనీకు వేడునే?
యమిజన భాగ్యరూప మగు
నాదిమత త్వము గాళహస్తి దై
వము భజించు మానసము వార
వధూ మదసౌఖ్య మెంచునే ?

(శ్రీ కాహస్తి 4-43)

అని హితబోధ గావించినారు ఈ ఘట్ట మన మందార మకరంద పద్యము ననుక

రించుచు ధూర్జటిపై రెండు పద్యములను రచించినాడు గాని పోతన పద్యముల తాని ఉపమానసంపద వీటియందు కొర వడినది ధూర్జటి పద్యములు సరళము గానే యున్నవిగాని పోతన పద్యము ముందవి ‘రాజాను చూసిన కళ్ళతో మగణ్ణి చూసినట్లుగా’ అని పించుచుండును.

ప్రత్యక్షమైన వరమశివుని గని పర్వ తుడు ‘భక్తికంటెను ముక్తి సాధకం బును, నీకంటె నధికంబు లేదు గావున నీ పాదపద్మంబులమీది భక్తి యుడక్క నా మనంబనన్యవరంబు గోరదు అని యివ్విధ మున స్తుతించినాడు.

క్షీరాంబోధి తరంగ రింగిత
పరిక్షేడా కళాగర్భ వి
స్తారోల్లాస మరాళ మా చవిటిగుం
టన్ జేరగా గోరునే ?
ధీరుండైన భవత్పదాబ్జ యుగళీ
దివ్యామృతస్సాది ని
స్సారంబంచు దృఢీకరించును మరు
త్సౌఖ్యంబు లానించునే - 1

‘నీ తత్త్వామృత సౌఖ్యము న్యరగియు
న్న దివ్యవిజ్ఞాన ని
ష్ఠాతుండైన భవత్పదార్పకుడు సం
సారంబు కాంక్షించునే ?
చూతస్సాదు ఫలోపభోగములచే
శోభిల్లు కీరంబుదా
జేతఃప్రీతిని రేగుబంటి రసమున్
సేవింపగా నేర్చునే? - 2

‘రాకానిర్మల చంద్ర చంద్రిక జకో
రం బాత్మ సంతుష్టిగా
నాకాంక్షన్ భుజించుగాక తిమిరం
బానింపగా గోరునే ?

నీకుం దక్కిన భక్తియుక్త డెత్తుడున్
 సీపాద సౌఖ్యార్థియై
 యాకంజాత భవాది బోగముల న
 త్యల్పంబులన్ గోరునే? - 3
 కరిపోతంబు తడియ మాతృకుచ మా
 కాంక్షించుగా కల్లు నూ
 కర వక్షోరుహద్ధగ ధారల మదిన్
 గామించునే దేవ నీ,
 చరణ ద్వంద్వ పయోజభక్తి కల నా
 సౌఖ్యమృతాస్వాది ని
 ధర రాజ్యాధిక దివ్యభోగముల ని
 స్సారంబులన్ గోరునే? - 4
 (పర్యత పురాణము ద్వితీయాశ్వాసము
 పుటలు 40-41)
 మృగార మకరంద పద్యము ననుకరిం
 చుచు వాని భావమును నాలుగు వృత్త
 ములగు మలచి నాగలూటి శేషనారాధ్య
 కవి రచించిన పైపద్యములు ప్రాథమ
 లుగా నున్నవి (కవికాంముక్తి శ 1560)
 క రి పో తం బు తడియ మాతృ కుచ
 మాకాంక్షించు గాకల్లు నూకర వక్షో
 రుహద్ధగ ధారల మదిన్ గామించునే
 అను పోలిక వినుత్తుముగా నున్నది.
 మందార మకరంద ఛాయలలో నడచిన
 పద్యములలో మును పెవ్వరూ ఈపోలికను
 పేర్కొనలేదు. మందార మకరందము
 నను రించి నాగలూటి శేషనారాధ్యకవి
 నాలుగు వృత్తముల తయారు చేయగా
 బారి, డుపుల ధర్మయ్య అను మరొక కవి
 దాని ననుకరించి నాలుగు కందములను
 తయారుచేసినాడు.
 'మందార కనుసుముల మక
 రందము కుఖవృత్తి గ్రోలు
 భ్రమరంబులు యిం
 పొందని మడనము చేరునె
 మందరధరు దాను డొండు మతముల
 జనునే?'
 'అమరతటి తరగంబుల
 నమరిగ నోలాడు రాజహంసము చనునే
 ప్రమదముతో వైవలిని
 సముదయముల కిట్టి దుర్విచారములేలా?'

దీక్షాని వేడుకరాక ను
 ధాకర కిరణములుగ్రోలునట్టి చకోరం
 బేకరణి జను హిమానీ
 శీకరములకిట్టి తగని శిక్షలవేలా?
 అలవి సహకార పల్లవ
 ములఖాదినియగుచు నిష్టములనుండెడుతో
 కిల కుటజములకు బోవునె
 జలజాతునిభక్తదన్య భజనకాయదలచునే
 (నృసింహపురాణము రెలి వ కమృ)
 పోతనగారి పద్యమునకు యథాతథ
 అనుకరణముగా నున్నవి ధర్మయ్యగారి
 కందములు.
 మాచిమంచి తిమ్మకవి మందార మక
 రందము ననుకరించి అచ్చి తెనుగులో
 పద్యమును రూపొందించినాడు
 దిట్టంపు మిశ్వాక తరగ చాలన దేలు
 తెలిపుల్లు బురద గోతులకుజ నునె
 పుడుకుప్రూన్వీరితావిపువ్వుదేయలను
 మగదేటి కుమ్మి కొమ్మలకు చనునె
 (నీలాసుందరి పరిణయము 2-76)
 నీలాసుందరి పరిణయమునందే గాక కుక్కు
 లేశ్వర శతకమునందు గూడ మందార
 మకరంద పద్యము ననుకరించుచు
 పద్యము రచించినాడు మాచిమంచితిమ్మన
 కంభి కంభస్థ లాక్షుద్రామిషము మెక్కు
 సింగంబు కప్పల మ్రింగ జనునె
 సారభూరుహఫలహార లీల జెలంగు
 కీర ముమ్మెత్తల జేరుకొనునె
 యభ్రాపగా హాట కాబ్జమృదాళముల్
 కొనునంచ బురద వాగులకు జనునె
 క్రబల వర్షాంబుధారలు గ్రోలువాన కో
 యిల కోరి మంచుసోనలకు జనునె
 ప్రభు భుజానీత ధూరివైభవ నిమగ్న
 విద్యదవతంస ముల్బులవేడ జనునె?
 (కుక్కులేశ్వర శతకము 75)
 కంభి కంభస్థలాక్షుద్రామిషము మెక్కు
 సింగంబు కప్పల మ్రింగ జనునె అనునది
 కరికుంభ పిశితసద్ధా సమోదిత సింహ
 మరుగునే కునక మోసాభిలాష అను
 దానికి ప్రబలవర్షాంబు ధారలుగ్రోలు
 వానకోయిల కోరి మంచుసోనలకు జనునె

అనునది నీరదాగమ మేఘ నిర్వృత్తయః
 పాన చాతకంబేగునే చాటిప డెకు అను
 దానికి ప్రతిబింబముగ నున్నది
 కొండలవంటి కావ్యకవులనే గాక
 ఉడుతవంటి శతకకవులను గూడా మం
 దారమకరంద పద్య మాకర్షించినది దాని
 ననుకరించుచు నరసింహ శతక కర్త
 శేషపు
 ఇభకంభములమీది కగిరెడి సింగంబు
 ముట్టునే కురుచైన మాషికమును?
 నవ చూతపత్రముల్ నమలుచున్న పికంబు
 గొలుకునే జిల్లేడు కొనలు నోట
 నరవింద మకరంద మనుభవించెడి లేటి
 పోవునే పల్లెరు పూలకడకు?
 అలిత మైన రసాలఫలము గోరెడి చిల్క
 మెనపునే భ్రమను నుమ్మెత్తకాయ?
 నిలను నీకీర్తనలు పాడనేర్పి నతడు
 పరుశీర్తన బాడునే యరసిచూడ
 (నరసింహ శతకము 76)
 అను పద్యమును రచించినాడు పద్యము
 మనోహరముగా నున్నది
 పోతన ఏనుముహూర్తమునందు మం
 దార మకరంద పద్యమును రచించినాడో
 గాని తెనుగునాట అది నీటిమీద నూనె
 చుక్కవలె త్వరిత్వరగా వ్యాపించి
 బహుళ ప్రచారము నందుకొనినది దాని
 ముందు దానికి మూలమైన మూలపద్య
 ములు గూడా మూలకుబడినవి, ఎన్ని
 అనుకరణములు వచ్చినను అదిమాత్రము
 పాతబడలేదు పుటముబైటిన బంగారము
 వలె మరిత మెరుగెక్కి శోభించినది.
 గోపాలినికి ఎంతమంది గోపిక లున్నను
 గుండెలోన నెలకొనినది రాధ ఒక్కటే
 అయినట్లు ఎన్ని అనుకరణ పద్యములు
 వచ్చినను తెలుగువారి గుండెలోన గూడు
 కట్టుకొనినది మందార మకరంద పద్య
 మొకటే యని కచ్చితముగా చెప్పు
 వచ్చును

శ్రీకృష్ణ సమాచారము

1. మినీకవితా విప్లవం

[కవితా సంకలనం : సంకలనకర్త, కొల్లూరి. ప్రతులక; సంస్కృతీసమాఖ్య, తూ.గో. జిల్లా, ఆమలాపురం, పుటలు 172. వెల : రూ 10]

విప్లవం ప్రక్రియకు సంబంధించింది కాదు. కంటెంట్ కు సంబంధించింది. పుస్తకానికి ఈ పేరు పెట్టడంకల్ల విప్లవమైన భావం ఉన్న విప్లవానికి పరిధి లేకపోయింది. ఒక సంప్రదాయం మీద తిరుగు బాటుకు విప్లవం అనిపేరు... భావవిప్లవం మొదలైన పదాల్లోని అర్థమే ఇక్కడ పీసుకోవాలి! అంటున్నాడు శ్రీ ఆద్య పల్లి 'మినీ విప్లవానికి ఆహ్వానం' రాస్తూ. మరలా అయితే తెలుగు సాహితీ రంగంలో ఇప్పటికీ అలాటి మార్పులు చాలా ఏర్పడ్డాయ్ భవిష్యత్తులో ఏప్రక్రియ ఎన్నా శృంఖలం దో చెప్పలేం. ఎన్నెన్ని మార్పులు, రాసున్నాయో! అలాంటప్పుడు ప్రతిమార్పునూ 'విప్లవం' అంటూపోతే ఆనలు విప్లవానికి ఉన్న భావం పోయి నిజమైన విప్లవం వచ్చినపుడు దాన్ని మనం 'విప్లవం' అంటే ఆ విప్లవం ఇలాటి అన్ని విప్లవాలతో పాటు కలిసిపోయి తన విశిష్టతను కోల్పోతుంది. విప్లవం ఆపురూపమైన పదం. దాన్ని ఆపురూపంగా వాడుకుంటేనే మంచిది.

ఇందులో 189 కవుల మినీకవితలు 825 దాకా ఉన్నాయి. శ్రీ పురాణం ను బహుభాష శిల్ప 'బహురూపి' రాస్తూ లబ్ధ ప్రతిష్ఠ లైనవారు, యువకులు, ప్రారంభకులు, అందరినీ ఇందులో ఇరికించడం వలన ఈ సంకలనం 'చెంబులో చంద

మామ' లా ఉం' దన్నారు. అవును అది నిజం!

ఇందులో నిజంగా మినీకవితాలన్న జాతి ఆవిష్కరించుకున్న కవితల్ని వేళ్ల మీద లెక్కించవచ్చు. ఆనలు మినీకవితకు ఎన్ని లైన్లు ఉండొచ్చో ఎవరైనా చర్చించి ఉంటే బావుండేది. మూడు నుంచి ఇరవై రెండు లైన్లున్న కవితలవరకూ ఇందులో ఉన్నాయి. మినీకవితలకు అలంబనమైన Economy of words, spark మొదలైన లక్షణాలు ఈ కవితల్లో మృగ్యాలు. కవితలో అలక్షణాలు లేనప్పుడు ఆ కవితను మినీ కవితగా ముగించ వలసిన అవసరమేం వుంది - పొడిగించ వచ్చుగా? అన్న ప్రశ్నలూ వస్తాయి! 'వర్షం' 'గోరింటాకు', 'కవి' 'ఆశ' లాంటి నిర్వచనం ప్రధానంగా గల కవితలో Spark లేకపోవడం వల్ల అవి మినీ కవితలుగాకాక కేవలం నిర్వచనాలుగా మిగిలి పోతున్నాయి!

మెచ్చుకో తగ్గ విషయం ఏమిటంటే ఇందులో ఆధున్యత ప్రధానమవుతూ గల కవితలే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఇదమితమైన ఆభిప్రాయం, నిర్దుష్టమైన ఆలోచన, లేని రచనలు కాలగర్భంలో కలసి పోతాయని ఇందులో కొన్ని కవితలు భవిష్యత్తులో నిరూపిస్తాయి!

'నాకు పుట్టినప్పుడే తెలుసు - నే నేడిస్తే మీరునవ్వుతారు' - వసిరా. 'తనని బాధిస్తున్న ప్రపంచపు ముల్లును పీకి పారేసి ఈ పిల్ల చకచకా ఎటో నడిచి పోయింది' - ఇస్మాయిల్. 'అస్తమించిన సూర్యుని కంటిది కోరిక - మళ్ళీ మర్నాడు ఉడయిస్తుంది' - ఉపద్రష్ట నాయి. 'ఆకలి - ఆటంబాంబులా పేలు

తుంది - పేలిన ప్రతిచోట వ్యవస్థ మారి తీరుతుంది' - కొయిలాడ. ... ఈ వ్యవస్థలో మనంబలికింది తొమ్మిది మాసాలే' - జింబో. లాంటిమాటలు పుస్తకంమూసినా Haunt చేస్తూనే ఉంటాయి.

ఇవి కాక మినీకవిత - పరబ్రహ్మ - మనిషి సామాగ్రి - వీళ్ళు - లోకం - బ్లడ్ లీంకింగ్ - బీరువా - ఇంటర్వ్యూ - కవితలు పుస్తకం నిలబడ్డానికి ఆధారాలుగా ఉంటాయి!

వేగంగా చదివించడం మినీకవితగుణం. ఈ పుస్తకంలో వేగంగా పరుగెత్తే మనకు అప్పుడప్పుడూ అచ్చు తప్పులు ముళ్ళలా గుచ్చుకుంటాయి.

200 పేజీల మామూలు తెలుగునవల పదిరూపాయ లుండగా. ఈ పుస్తకం ఖరీదుకూడ పదిరూపాయలే అంటే పెద్ద ఎక్కువ అనిపించదు.

సంకలనకర్త కొల్లూరి కృషి అభినందనీయం.

శ్రీ. కొ. వేం. రమణమూర్తి.

2. కళా తపస్వి

[కరపత్రము : రచన శ్రీ గుడిపాటి శ్రీహరికృష్ణ. వెల 1-00. త్యాగరాజ నగర్, రాజమండ్రి. 583101]

ఇది 1/2 డెక్మిట్రైజులో 6 పేజీల కరపత్రం. ముప్పది సంవత్సరములనుండి త్యాగరాజ నారాయణదాస సేవాసమితి పక్షమున ప్రధాన కార్యకర్తయై అవిచ్ఛిన్నముగా ప్రతిసంవత్సరము జగజ్జేనియ మాసముగా గానసభలను నిర్వహించుచు ప్రియార్థి గావించుకొన్న కళాతపస్వి శ్రీ బృగ్దాపాపయ్యశాస్త్రిగారి జీవిత విశేషములు, త్యాగరాజ నారాయణదాస సేవాసమితి స్థాపనము, కార్యక్రమ నిర్వహణము, శాశ్వతనిధి స్థాపనము, త్యాగరాజమందిర నిర్మాణావశ్యకత, కృషి; సంగ్రహముగా స్పష్టముగా ఇందు వివరింపబడినవి. శ్రీ పాపయ్యశాస్త్రిగారి పాటో కూడ ఇందు గలదు. - గౌతమ.

పోతన

- శ్రీ ఘోషాళ అర్క సోమయాజి.

- * బమ్మెరపోతనా! మధుర
భక్తి పథమున నీడు పాద ప
ద్యములు గొల్వ నత్తర ను
మమ్ములు మాలగ దిద్దితీర్చుచున్
ఇమ్ముగ కైతిఁ గూర్చరచి
యించితి నూత్నములొన గాంచు మో
క్షమృగ గా గ్రహింపు మిదె
చంద్రుడు గైకొను నూలుప్రోవుగన్!
- * భాసుర మై నిగూఢపద
బంధుర మై తనరారునట్టి యా
వ్యాసుని మూలభాగవత
మాంధ్రమునన్ జనరంజకమ్ముగా
వేసము మార్చి యాకవి క
విత్వ మహత్వ పటుత్వమందు న
ధిసమున్ గ్రహించితి వ
యా! భవత్త్వ మే మో! పోతనా!
- * ఖండకళాంక శేఖర శి
ఖా చయజాత వియద్ధుని మహా
ద్దండ ఝరీ సమాన కవి
తాలహరీధనుజాద్భుత ప్రభా
మండిత హృద్య పద్య కను
మస్త్రుక ఘరసాధితకర్మ మీ
పండిత కోటికిన్ రసవి
పాసులకున్ వ్రతనిధి పోతనా!
- * చక్కని శబ్దముల్ గొని వి
కాలమనమ్మన రూపుదీర్చి యెం
చక్కని భావముల్ కలిపి
చక్కర పుష్కల మాధురీ రుచుల్
ఒక్కడఁ జేర్చి పద్యముల
నొద్దికఁ జెప్పెడు జాణవయ్య! నీ
చొక్కపుకైత లల్లుటలు
చొద్దిము పోతన! యస్మదాకిన్!
- * భావనయందు విష్ణుపద
పద్యము లానగ కావ్యధారలన్
ప్రోవులు ప్రోవులై వెడలి
మాలముఁ గూడ నతిక్రమించి యా

దేవుని విశ్వరూపమును
దిద్దుచునుండువు కైతలోన, పుం
భావ సరస్వతీ! పరమ
భాగవతోత్తముడీవె కావయా!

- * కకు బిభృగామియై యమర్
గంటము శబ్ద విలాసభంగులన్
ప్రకటనఁ జేయుచుండఁ బ్రతి
పాదమునందును దివ్యనాదమై
తకతక ధింధి మింధి మిత
ధా ధిమి యంచును ముక్తతాళముల్
ఒకపరి మ్రోగు నయ్య భవ
దుజ్వల పద్య రథమ్ము నందునన్
- * చల్లకు వచ్చి ముంతినికఁ
జాటున దాచగ శేత యంచు నా
గొల్లపడంటులెల్లరును
గోపకళోరుని కొంటె చేష్టల
న్నుల్లము రంజిలంగ వల
నొప్పు యశోదకుఁ జెప్పరీతులే
వల్లెను గాంచఁ బుట్టినవి
భావనలోఁ బరిశోధకాగ్రణి!
- * లోపములేవోయున్న వని
కోసిరి కొందరు నీడుకైతి నా
పాపము నీదికాద, యెల
ప్రాయపుటంగ న మన్మథార్థితోఁ
గోపనయామఁ జండురనిఁ
గొంటెగఁ దిట్టుటఁ గావె? వివ 'బ్ర
హ్మైపి నరం న రంజయతి'
యన్నది యీమహి నున్న దేకదా!
- * వినలవిందుఁ జేసెడు క
విత్వ విచిత్ర మనోజ్ఞ భావముల్
సానలుఁ దీరినట్టి పద
సౌప్య గుంభిత శబ్దజాలముల్
వాణివశీకృతమృతయన
వాడెపు చూడగ నిమ్మహి న్న భూ
తో న భవిష్య తిం న సరిఁ
దూగెడు సత్కవిశేషు భూమిపై
- * వేణువు మ్రోగినట్లొకట
వీణను మీటిన నాద మొక్కచో

నామినేషను

శ్రీ సంతవరెడ్డిగారు ఒకపుడు ఇందిర
ఆశీస్సుతో ప్రెసిడెంటు అయ్యారు.
నెహ్రూచే ముఖ్యమంత్రిగా, కాంగ్రెసు
ప్రెసిడెంటుగా, రామినేటుచేయబడ్డారు.
శ్రీమూర్తిప్రధానిగా జయప్రకాశ్ నారా
యణచే నామినేట్ చేయబడ్డారు జనతా
అధ్యక్షులు శ్రీ చంద్రశేఖరూ అంతే
గొ! శ్రీ అంజయ్యగారి నూత్తులు ఇవి.

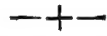
శ్రీ సంతవరెడ్డిగారు, శ్రీచంద్రశేఖరు,
ముగ్ధి అడుగడుగునా ముజూరుకు పరు
గలేవారా? బహిరంగంగా ప్రవస్తులై
సర్వధర్మములను పరిత్యజించి ఏకేశ్వరో
పాసనచేసి శరణు పొందేరా?

శ్రీ సంతవరెడ్డిగారు తమ్మిదో అన్నం
దుకు వారిని మళ్ళీ ఏదో అంటే అందుకు
గాక శ్రీ మూర్తిని స్వర్గీయ శ్రీ జయప్ర
కాశ్ ను, శ్రీ చంద్రశేఖరును రచ్చ
కీడ్చుట సమంజసమేనా?

అంగునా పదవీకాలంపూర్తి కాకుండా
పదవీత్యాగిన్ని పాల్పడిన శ్రీ మూర్తి
సాదృశ్యాన్ని తెచ్చుకోవడం ఏమంత
మంచి విషయం?

నయం స్వర్గీయ నెహ్రూ మహాత్మా
గాంధీచే నామినేట్ చేయబడలేదా?
శ్రీమతి ఇందిర స్వర్గీయ కామరాజుచే
నామినేట్ చేయబడలేదా? అని శ్రీ అం
జయ్యగారు అనకుండా ఉండడం సంతో
షింపదగ్గ విషయం

- సంపా

స్థానికాధిపతి కాధ్వనివి
తానమలొక్కట చూపువాక్య ని
ర్యాణ ప్రణాళికాపథ వి
రాజితకావ్య విపంచి నిర్మి క
శ్యాణముఁ బచ్చలోరిణము
నైశుకు లీయకపోదు పోతనా!

స్వస్తి శ్రీ చాంద్రమాన శాస్త్రి నామ సంకల్పా మాఘ శుక్ల ౧౫ ఆదివారము సాయంకాలము (౧) గంటలకు కావాలని శ్రీమూర్తి కళామందిరములో - శ్రీ దేవీ భాగవతము పద్య సుగళము శ్రీ వాల్మీకి రామాయణ పద్య కావ్యము ను కన్నె రత్న ద్వయమును కన్యారాప్త శ్రీ బుల్లసు వేంకటేశ్వరులు శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామికి అంత మిచ్చి ఎ.వ. వైభవచేతనుగా వేదోక్త శాస్త్రాచార్యుల సాహసముగా కల్యాణముహూర్తమును ౭8పి.చి. శ్రీశివ మల తిరపతి దేవస్థానము పరీక్షాగ్రాహిణి అభినవ శ్రీ పి. వి. ఆర్. కే. ప్రసాదు వి. వి. యస్. ముఖ్యఅతిథిగా విధేయి.

పక్షపాతము ప్రపాత్రుడు, సమగ్రము
పాత్రుడు సద్విగానంద స్వరూపుని
పుత్రుడు నివాస శేరిలింగమూర్తి
కని నామధేయ మణి కన్యకా -
అంగీరసాయాస్తి శతమ త్రియాశ్రమ
ప్రవరన్విత శ్రీగౌరవ గోచరజ్ఞ, శ్రీ
వేంకటేశ్వరప్రభాతికలు శ్రీ వేంకటేశ
శ్వరపుత్రులు ప్రథమ కన్య పేరు శ్రీ
దేవభాగవతి మహాపరరాజ లక్ష్మి, స్వతీయ
కన్య నామధేయమితి వాల్మీకి రియా
య్య మహాకావ్యగర్వతి. బిడ్డ శ్రీ వేంక
టేశ్వరుడు పవడ

తరువాత అచ్చుల నేజరిగనుహాసపుడు
శ్రీ పి. వి. ఆర్. కే. ప్రసాద్, వి. పి.
యస్ అధ్యక్షతవహించి, చింతాని,
మండలిక నూర్మలమారి వి కాం. పార్ల
గానం చేసి సభ్యులను ఆనంద తరంగాము
లలో ఊగించిది. ఆహ్వానసూచాధ్యక్షు
లైన శ్రీ గాయత్రీ ఆంజనేయగృ
ప్తా చింతాని అధ్యక్షులు, సభ్యులకు
అధ్యక్షులకు, వకలకు స్వాగతము చెప్పి
వేదిక నలంకరించి అధ్యక్షులను, శ్రీ
వేంకటేశ్వరాలకు పుష్పమాలాలంకృతు
లను చేసిరి. శ్రీ నేత్రకంఠి రమ్య గీపిని
శ్రీ నూర్మలమారి పుష్పమాలాలంకృతు
ర లిని చేసింది.

అట్లే, దీనిని విశ్లేషించి, తీసికొనిపోయి!

క్రిమితి నేత్రకంటి రమాదేవి శ్రీ
బలుసు వంక బేళ్ళుల కవితా రచనా
సమీక్షమును, లాలిత్యమును, విషయ
ప్రదర్శన వైశిష్ట్యమును గుఱించి దేశీ
భాగకమును గుఱించి అధ్యాత్మిక
ప్రచార ఆసక్తికరము గుఱించి ఉపన్య
సించిరి.

శ్రీ కంగువూరి శ్రీనివాస చంద్రమూర్తి
శ్రీ వేంకటేశ్వర విరచిత శ్రీ దేవీభాగవతము నుండి శ్రీ రామాయణమునుండి
కొన్ని ఘటములు కావ్య గానము చేసిరి.

శ్రీ ఆంజనేయశర్మ ఆహ్వానింపగా భక్తులు కొందరు శ్రీ వేంకటేశ్వరునకు నూతన వస్త్రాదులు, చందన తాబూలాదులు సమర్పించి క్షేయమైన పదార్థాలు ఒహూకాకరించిరి

శ్రీ వేంకటేశ్వరులు కృతజ్ఞుల తలె
పిరి. శ్రీ రాయప్రోలు వారి వందన సమ
స్పృహమతో శ్రీ నూర్యకమూరి మంగళ
గానముతో సభముగియుండురికి తొమ్మిది
గుండు లైగిది. (వి. యస్.)

స మా లో చ న సం పు ట ము లు

వివిధ సాహిత్యాది విషయాలకు చెందిన 241 రచనలతో గూడిన సమాలోచన తృతీయ సంపుటము 24 సంచికలు ఒకే వాల్యూముగా హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నది.

మేల రు. 20 లు ఎం. బి. ద్వారా పంపినవారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించి రిజిస్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. వి. పద్ధతిలేదు.

మొదటి, రెండవ సంపుటముల వాల్యూములు పూర్తిగా అయిపోయినవి.

— సంపాదకుడు.

అద్రెసు :—

సంపాదకుడు, ఋతు సు సీతారామశాస్త్రి,

రైల్వే కలెగరైజన్, వి.టి.కె. కాలనీ,

6-8-7, ఇన్నీసు పేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.